

U S T A W A

z dnia

o nieodpłatnej pomocy prawnej, nieodpłatnej informacji prawnej oraz edukacji prawnej społeczeństwa

Rozdział 1

Przepisy ogólne

Art. 1. 1. Ustawa określa zasady udzielania nieodpłatnej pomocy prawnej i nieodpłatnej informacji prawnej, a także zasady działania organów administracji publicznej w zakresie edukacji prawnej społeczeństwa.

2. Udzielanie nieodpłatnej pomocy prawnej i nieodpłatnej informacji prawnej na zasadach określonych w niniejszej ustawie jest zadaniem z zakresu administracji rządowej.

Art. 2. 1. Niniejsza ustawa nie zwalnia organów administracji publicznej od wykonywania określonych w ustawach zadań w zakresie poradnictwa prawnego.

2. Niniejsza ustawa nie ogranicza działalności innych podmiotów w zakresie świadczenia poradnictwa prawnego, w szczególności z zakresu prawa rodzinnego i opiekuńczego, zabezpieczenia społecznego oraz ochrony praw lokatorów, o którym mowa w ustawie z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2015 r. poz. 163).

Rozdział 2

Nieodpłatna pomoc prawna

Art. 3. 1. Nieodpłatna pomoc prawna przysługuje osobie fizycznej, zwanej dalej „osobą uprawnioną”:

- 1) której w okresie 12 miesięcy poprzedzających zwrócenie się o udzielenie nieodpłatnej pomocy prawnej zostało przyznane świadczenie z pomocy społecznej na podstawie ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej lub
- 2) która posiada ważną Kartę Dużej Rodziny, o której mowa w ustawie z dnia 5 grudnia 2014 r. o Karcie Dużej Rodziny (Dz. U. poz. 1863), lub
- 3) która uzyskała decyzję lub zaświadczenie, o których mowa w art. 22 ustawy z dnia 24 stycznia 1991 r. o kombatantach oraz niektórych osobach będących ofiarami represji wojennych i okresu powojennego (Dz. U. z 2014 r. poz. 1206), lub

- 4) która posiada ważną legitymację weterana albo legitymację weterana poszkodowanego, o której mowa w art. 9 ust. 1 ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 r. o weteranach działań poza granicami państwa (Dz. U. Nr 205, poz. 1203), lub
- 5) która ukończyła 75 lat, lub
- 6) która w wyniku wystąpienia klęski żywiołowej, katastrofy naturalnej lub awarii technicznej znalazła się w sytuacji zagrożenia lub poniosła straty.

2. Nieodpłatna pomoc prawna nie przysługuje osobie, wobec której w okresie, o którym mowa w ust. 1 pkt 1, wydano ostateczną decyzję o zwrocie nienależnie pobranego świadczenia, o którym mowa w ust. 1 pkt 1.

3. Prawo do nieodpłatnej pomocy prawnej osoba uprawniona:

- 1) o której mowa w ust. 1 pkt 1 – wykazuje przez przedłożenie oryginału albo odpisu decyzji administracyjnej, o której mowa w art. 106 ust. 1, lub zaświadczenie o udzieleniu świadczenia, o którym mowa w art. 106 ust. 2 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej;
- 2) o której mowa w ust. 1 pkt 2 – wykazuje przez przedłożenie ważnej Karty Dużej Rodziny;
- 3) o której mowa w ust. 1 pkt 3 – wykazuje przez przedłożenie decyzji lub zaświadczenia, o których mowa w art. 22 ustawy z dnia 24 stycznia 1991 r. o kombatanach oraz niektórych osobach będących ofiarami represji wojennych i okresu powojennego, albo ich odpisów;
- 4) o której mowa w ust. 1 pkt 4 – wykazuje przez przedłożenie ważnej legitymacji weterana albo legitymacji weterana poszkodowanego, o których mowa w art. 9 ust. 1 ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 r. o weteranach działań poza granicami państwa;
- 5) o której mowa w ust. 1 pkt 5 – wykazuje przez przedłożenie dokumentu stwierdzającego tożsamość;
- 6) o której mowa w ust. 1 pkt 6 – wykazuje przez złożenie oświadczenia, że zachodzi co najmniej jedna z okoliczności wymienionych w tym przepisie.

4. Osoba uprawniona, o której mowa w ust. 1 pkt 1, przed uzyskaniem nieodpłatnej pomocy prawnej składa pisemne oświadczenie, że nie zachodzi okoliczność wymieniona w ust. 2.

5. Osobie uprawnionej, o której mowa w ust. 1 pkt 1–5, wymagającej niezwłocznego uzyskania nieodpłatnej pomocy prawnej w przypadku sytuacji kryzysowej lub zdarzenia losowego, nieodpłatna pomoc prawna jest udzielana na podstawie pisemnego oświadczenia,

że jest ona uprawniona do uzyskania nieodpłatnej pomocy prawnej na podstawie ust. 1 pkt 1–5, a z uwagi na sytuację kryzysową lub zdarzenie losowe nie jest w stanie przedstawić dokumentów wymienionych w ust. 3 pkt 1–5.

6. Oświadczenia, o których mowa w ust. 3 pkt 6, ust. 4 i 5, składa się pod rygorem odpowiedzialności karnej za składanie fałszywych zeznań. Składający oświadczenie jest obowiązany do zawarcia w nich klauzuli o następującej treści: „Jestem świadomy odpowiedzialności karnej za złożenie fałszywego oświadczenia.”. Klauzula ta zastępuje pouczenie organu o odpowiedzialności karnej za składanie fałszywych zeznań.

7. Wzór oświadczenia, o którym mowa w:

- 1) ust. 3 pkt 6 – jest określony w załączniku nr 1 do ustawy;
- 2) ust. 4 – jest określony w załączniku nr 2 do ustawy;
- 3) ust. 5 – jest określony w załączniku nr 3 do ustawy.

8. Oświadczenia, o których mowa w ust. 3 pkt 6, ust. 4 i 5, składa się udzielającemu nieodpłatnej pomocy prawnej.

9. Oświadczenia, o których mowa w ust. 3 pkt 6, ust. 4 i 5, przechowuje się w warunkach uniemożliwiających dostęp osób trzecich.

Art. 4. 1. Nieodpłatna pomoc prawna obejmuje:

- 1) poinformowanie osoby uprawnionej o obowiązującym stanie prawnym, o przysługujących jej uprawnieniach lub o spoczywających na niej obowiązkach lub
- 2) wskazanie osobie uprawnionej sposobu rozwiązania jej problemu prawnego, lub
- 3) udzielenie pomocy w sporządzeniu projektu pisma w sprawach, o których mowa w pkt 1 i 2, z wyłączeniem pism procesowych w toczącym się postępowaniu przygotowawczym lub sądowym i pism w toczącym się postępowaniu sądowo-administracyjnym, lub
- 4) sporządzenie projektu pisma wszczynającego postępowanie sądowe lub sądowo-administracyjne, lub
- 5) sporządzenie projektu pisma o zwolnienie od kosztów sądowych lub o ustanowienie pełnomocnika z urzędu.

2. Nieodpłatna pomoc prawna nie obejmuje spraw z zakresu:

- 1) prawa podatkowego w przedmiocie prowadzenia działalności gospodarczej;
- 2) prawa celnego;
- 3) prawa dewizowego;
- 4) prawa handlowego;

5) prowadzenia działalności gospodarczej, z wyjątkiem przygotowania do rozpoczęcia tej działalności.

3. Udzielona nieodpłatna pomoc prawna nie stanowi przychodu w rozumieniu przepisów o podatku dochodowym od osób fizycznych.

Art. 5. 1. Nieodpłatnej pomocy prawnej udziela osobiście adwokat albo radca prawny.

2. Przed udzieleniem nieodpłatnej pomocy prawnej można zażądać od osoby uprawnionej okazania dokumentu stwierdzającego tożsamość.

Art. 6. Odmawiając udzielenia nieodpłatnej pomocy prawnej z ważnych powodów, informuje się osobę uprawnioną o innych punktach nieodpłatnej pomocy prawnej na obszarze powiatu.

Art. 7. 1. Zadanie polegające na udzielaniu nieodpłatnej pomocy prawnej jest zadaniem zleconym z zakresu administracji rządowej realizowanym przez powiat w porozumieniu z gminami albo samodzielnie.

2. Na każdy powiat przypada liczba punktów nieodpłatnej pomocy prawnej odpowiadająca mnożnikowi służącemu ustaleniu wysokości dotacji przypadającej danemu powiatowi, o którym mowa w art. 28 ust. 4. Punkt nieodpłatnej pomocy prawnej może być usytuowany w jednym albo większej liczbie gminnych lub powiatowych lokali, w ramach posiadanych zasobów.

3. Nieodpłatna pomoc prawna jest udzielana w punkcie nieodpłatnej pomocy prawnej w przeciętnym wymiarze 5 dni w tygodniu przez co najmniej 4 godziny dziennie.

Art. 8. 1. Powiat, realizując zadanie, o którym mowa w art. 7 ust. 1, może zawierać porozumienia z gminami na obszarze tego powiatu, określające w szczególności:

- 1) gminne lub powiatowe lokale, w których będą usytuowane punkty nieodpłatnej pomocy prawnej;
- 2) harmonogram wskazujący dni i godziny, w których będzie udzielana nieodpłatna pomoc prawna;
- 3) zasady współpracy w zakresie zapewnienia warunków lokalowych adwokatom i radcom prawnym udzielającym nieodpłatnej pomocy prawnej.

2. W przypadku samodzielnej realizacji zadania, o którym mowa w art. 7 ust. 1, starosta określa w szczególności:

- 1) powiatowe lokale, w których będą usytuowane punkty nieodpłatnej pomocy prawnej;

2) harmonogram wskazujący dni i godziny, w których będzie udzielana nieodpłatna pomoc prawna.

3. Starosta udostępnia informacje, o których mowa w ust. 1 pkt 1 i 2 oraz ust. 2, w Biuletynie Informacji Publicznej.

Art. 9. 1. Powiat corocznie zawiera z okręgową radą adwokacką i radą okręgowej izby radców prawnych właściwymi dla siedziby władz powiatu porozumienie w sprawie udzielania nieodpłatnej pomocy prawnej na obszarze powiatu, określające w szczególności:

- 1) liczbę adwokatów i radców prawnych, którzy będą udzielać nieodpłatnej pomocy prawnej na obszarze powiatu, z uwzględnieniem potrzeby zapewnienia równomiernego udziału adwokatów i radców prawnych w wykonywaniu tego zadania;
- 2) zobowiązanie dziekanów okręgowej rady adwokackiej i rady okręgowej izby radców prawnych do imiennego wskazywania adwokatów i radców prawnych oraz ich zastępców, wyznaczonych do udzielania nieodpłatnej pomocy prawnej w ramach harmonogramu, o którym mowa w art. 8 ust. 1 pkt 2 i ust. 2 pkt 2;
- 3) zasady wynagradzania adwokatów i radców prawnych udzielających nieodpłatnej pomocy prawnej;
- 4) zasady wykorzystania urządzeń technicznych w punkcie nieodpłatnej pomocy prawnej.

2. W przypadku niezawarcia porozumienia do dnia 30 listopada roku poprzedzającego rok, którego dotyczyłoby to porozumienie, starosta przekazuje dziekanom informacje, o których mowa w art. 8 ust. 1 pkt 1 i 2 albo ust. 2. Na podstawie tych informacji dziekan okręgowej rady adwokackiej lub dziekan rady okręgowej izby radców prawnych wyznacza adwokatów lub radców prawnych, którzy będą udzielać nieodpłatnej pomocy prawnej.

3. O każdym zawartym porozumieniu albo wyznaczeniu adwokatów lub radców prawnych, którzy będą udzielać nieodpłatnej pomocy prawnej w trybie, o którym mowa w ust. 2, powiat niezwłocznie zawiadamia właściwego wojewodę.

Art. 10. 1. Adwokat lub radca prawny udzielają nieodpłatnej pomocy prawnej na podstawie umowy zawartej z powiatem.

2. Umowa zawiera w szczególności:

- 1) wskazanie miejsca i czasu udzielania nieodpłatnej pomocy prawnej;
- 2) określenie wynagrodzenia za świadczenie nieodpłatnej pomocy prawnej;
- 3) określenie sposobu korzystania z lokalu, w którym będzie usytuowany punkt nieodpłatnej pomocy prawnej;

- 4) wskazanie niezbędnych urządzeń technicznych, w tym zapewniających dostęp do bazy aktów prawnych umożliwiające udzielanie nieodpłatnej pomocy prawnej;
- 5) zasady zapewniania przez adwokata albo radcę prawnego świadczącego nieodpłatną pomoc prawną bazy aktów prawnych umożliwiającej udzielanie nieodpłatnej pomocy prawnej;
- 6) zasady zapewnienia przez adwokata lub radcę prawnego zastępstwa w przypadku, gdy nie będzie on w stanie osobiście udzielać nieodpłatnej pomocy prawnej;
- 7) zasady jej rozwiązania.

Art. 11. 1. Adwokat i radca prawny dokumentują na karcie nieodpłatnej pomocy prawnej każdy przypadek udzielenia nieodpłatnej pomocy prawnej przez podanie informacji dotyczących czasu trwania i formy nieodpłatnej pomocy prawnej oraz dziedziny prawa, której dotyczyła ta pomoc.

2. Kartę nieodpłatnej pomocy prawnej oraz oświadczenia, o których mowa w art. 3 ust. 3 pkt 6, ust. 4 i 5, przekazuje się staroście do dziesiątego dnia następnego miesiąca kalendarzowego w sposób uniemożliwiający powiązanie karty nieodpłatnej pomocy prawnej z oświadczeniem osoby uprawnionej. W celu umożliwienia kontroli prawidłowości udzielania nieodpłatnej pomocy prawnej starosta przechowuje oświadczenia, o których mowa w art. 3 ust. 3 pkt 6, ust. 4 i 5, przez trzy lata od dnia ich sporządzenia.

3. Starosta jest administratorem danych osobowych zawartych w oświadczeniach, o których mowa w art. 3 ust. 3 pkt 6, ust. 4 i 5.

Art. 12. 1. Powiat powierza prowadzenie połowy punktów nieodpłatnej pomocy prawnej organizacji pozarządowej prowadzącej działalność pożytku publicznego. Jeżeli na powiat przypada do 3 punktów nieodpłatnej pomocy prawnej, organizacji pozarządowej powierza się prowadzenie 1 punktu nieodpłatnej pomocy prawnej; w pozostałych przypadkach, jeżeli wynik dzielenia liczby punktów przez dwa stanowi liczbę niecałkowitą, zaokrągla się ją w górę do liczby całkowitej.

2. Organizację, o której mowa w ust. 1, wyłania się corocznie w otwartym konkursie ofert, o którym mowa w ustawie z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. z 2014 r. poz. 1118, 1138 i 1146).

3. Nieodpłatnej pomocy prawnej w punktach nieodpłatnej pomocy prawnej powierzonych do prowadzenia organizacji pozarządowej może udzielać także:

- 1) doradca podatkowy – w zakresie prawa podatkowego, z wyłączeniem spraw podatkowych związanych z prowadzeniem działalności gospodarczej;
- 2) osoba, która:
 - a) ukończyła wyższe studia prawnicze i uzyskała tytuł magistra lub zagraniczne studia prawnicze uznane w Rzeczypospolitej Polskiej,
 - b) posiada co najmniej trzyletnie doświadczenie w wykonywaniu wymagających wiedzy prawniczej czynności bezpośrednio związanych ze świadczeniem pomocy prawnej,
 - c) korzysta z pełni praw publicznych oraz ma pełną zdolność do czynności prawnych,
 - d) nie była karana za umyślne przestępstwo ścigane z oskarżenia publicznego lub przestępstwo skarbowe.

4. W przypadku, o którym mowa w ust. 3 pkt 2, osoba uprawniona, przed uzyskaniem nieodpłatnej pomocy prawnej składa pisemne oświadczenie, że jest świadoma uzyskania nieodpłatnej pomocy prawnej od osoby niebędącej adwokatem, radcą prawnym albo doradcą podatkowym.

5. Do oświadczenia, o którym mowa w ust. 4, stosuje się art. 3 ust. 8 i 9 oraz art. 11 ust. 2 i 3.

6. Wzór oświadczenia, o którym mowa w ust. 4, jest określony w załączniku nr 4 do ustawy.

7. O powierzenie realizacji zadania, o którym mowa w ust. 1, może ubiegać się organizacja pozarządowa prowadząca działalność pożytku publicznego w zakresie, o którym mowa w art. 4 ust. 1 pkt 1b ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, jeżeli spełni następujące warunki:

- 1) posiada co najmniej dwuletnie doświadczenie w wykonywaniu zadań wiążących się z udzielaniem porad prawnych lub informacji prawnych;
- 2) przedstawi zawarte umowy lub promesy ich zawarcia z adwokatem, radcą prawnym, doradcą podatkowym lub osobą, o której mowa w ust. 3 pkt 2;
- 3) daje gwarancję należytego wykonania zadania, w szczególności przez złożenie pisemnego zobowiązania:
 - a) zapewnienia poufności w związku z udzielaniem nieodpłatnej pomocy prawnej i jej dokumentowaniem,

- b) zapewnienia profesjonalnego i rzetelnego udzielania nieodpłatnej pomocy prawnej, w szczególności w sytuacji, gdy zachodzi konflikt interesów.

8. Organizacja pozarządowa zapewnia udzielanie nieodpłatnej pomocy prawnej na podstawie umowy zawartej z powiatem, do której stosuje się odpowiednio art. 10 ust. 2 pkt 1 i 3–6.

9. Starosta kontroluje wykonywanie umowy przez organizację pozarządową na zasadach określonych w ustawie z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie.

10. W przypadku niezawarcia umów, o których mowa w ust. 7 pkt 2, starosta nie zawiera umowy z organizacją albo rozwiązuje ją za dwutygodniowym wypowiedzeniem. W razie niespełnienia innych warunków starosta może rozwiązać umowę za dwutygodniowym wypowiedzeniem.

11. Organizacja pozarządowa zapewnia udzielanie nieodpłatnej pomocy prawnej na zasadach określonych w art. 5 ust. 2, art. 7 ust. 2 i 3 oraz art. 11.

12. O powierzenie realizacji zadania, o którym mowa w ust. 1, nie może ubiegać się organizacja pozarządowa, która w okresie dwóch lat poprzedzających przystąpienie do otwartego konkursu ofert nie rozliczyła się z dotacji przyznanej na wykonanie zadania publicznego lub wykorzystała dotację niezgodnie z celem jej przyznania, jak również organizacja, z którą starosta rozwiązał umowę zgodnie z ust. 10. Termin dwóch lat biegnie odpowiednio od dnia rozliczenia się z dotacji i zwrotu nienależnych środków wraz z odsetkami albo rozwiązania umowy.

13. Jeżeli:

- 1) do dnia 30 listopada roku poprzedzającego rok, którego dotyczyłoby powierzenie realizacji zadania, o którym mowa w ust. 1, nie zostanie wyłoniona organizacja pozarządowa,
- 2) starosta nie zawrze umowy z organizacją pozarządową albo rozwiąże umowę za wypowiedzeniem

– art. 9 ust. 2 stosuje się odpowiednio.

Art. 13. Starosta przekazuje Ministrowi Sprawiedliwości oraz właściwemu wojewodzie, nie później niż do końca pierwszego kwartału roku następnego, zbiorczą informację o wykonaniu zadania polegającego na udzielaniu nieodpłatnej pomocy prawnej na obszarze powiatu.

Art. 14. Minister Sprawiedliwości określi, w drodze rozporządzenia:

- 1) organizację udzielania nieodpłatnej pomocy prawnej, w tym wymogi dotyczące lokalu, w którym będzie usytuowany punkt nieodpłatnej pomocy prawnej,
- 2) wzór karty nieodpłatnej pomocy prawnej,
- 3) zakres informacji, o której mowa w art. 13

– uwzględniając konieczność zapewnienia łatwego dostępu osób uprawnionych, w tym osób niepełnosprawnych, do punktów nieodpłatnej pomocy prawnej, zachowania poufności przy udzielaniu nieodpłatnej pomocy prawnej oraz konieczność zapewnienia kompletności informacji o wykonaniu zadania.

Rozdział 3

Nieodpłatna informacja prawna

Art. 15. Nieodpłatna informacja prawna, zwana dalej „informacją prawną”, przysługuje osobom fizycznym.

Art. 16. Informacja prawna polega na poinformowaniu o obowiązujących aktach normatywnych regulujących przedstawiony problem prawny lub o sposobach uzyskania pomocy w jego rozwiązaniu.

Art. 17. Wojewoda prowadzi wojewódzkie centrum informacji prawnej, w którym udziela się informacji prawnej wyłącznie za pośrednictwem infolinii telefonicznej.

Art. 18. 1. Minister Sprawiedliwości zapewnia organizację i funkcjonowanie infolinii telefonicznej.

2. Infolinia telefoniczna powinna spełniać następujące wymagania:

- 1) wykorzystywać numer niegeograficzny;
- 2) zapewniać odbieranie połączeń telefonicznych inicjowanych na obszarze danego województwa we właściwym wojewódzkim centrum informacji prawnej;
- 3) zapewniać ponoszenie kosztu zainicjowania połączenia telefonicznego z infolinią telefoniczną przez osobę inicjującą to połączenie;
- 4) zapewniać możliwość odbierania połączeń telefonicznych inicjowanych za pomocą dowolnej krajowej sieci telekomunikacyjnej;
- 5) zapewniać komunikaty głosowe czytelne dla inicjującego połączenie telefoniczne.

Art. 19. 1. Udzielanie informacji prawnej w wojewódzkim centrum informacji prawnej wojewoda powierza organizacji pozarządowej prowadzącej działalność pożytku publicznego,

wyłanianej do dnia 31 lipca każdego roku poprzedzającego rok, którego dotyczyłoby to powierzenie, w otwartym konkursie ofert, o którym mowa w ustawie z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie.

2. O powierzenie realizacji zadania, o którym mowa w ust. 1, może ubiegać się organizacja pozarządowa, która spełnia łącznie następujące warunki:

- 1) posiada co najmniej dwuletnie doświadczenie w wykonywaniu zadań wiążących się z udzielaniem porad prawnych lub informacji prawnych;
- 2) daje gwarancję należytego wykonania zadania, polegającego na udzielaniu informacji prawnej;
- 3) dysponuje możliwością obsługi infolinii telefonicznej przez osoby posiadające odpowiednie: wiedzę, umiejętności i doświadczenie, niezbędne do rzetelnego udzielenia informacji prawnej.

3. O powierzenie realizacji zadania, o którym mowa w ust. 1, nie może ubiegać się organizacja pozarządowa, która w okresie dwóch lat poprzedzających przystąpienie do otwartego konkursu ofert nie rozliczyła się z dotacji przyznanej na wykonanie zadania publicznego lub wykorzystała dotację niezgodnie z celem jej przyznania. Termin ten biegnie od dnia rozliczenia się z dotacji i zwrotu nienależnych środków wraz z odsetkami.

4. W przypadku niewyłonienia organizacji pozarządowej w trybie i terminie, o których mowa w ust. 1, wojewoda:

- 1) realizuje zadanie we własnym zakresie;
- 2) informuje Ministra Sprawiedliwości o niewyłonieniu organizacji pozarządowej w terminie do dnia 5 sierpnia każdego roku.

5. Liczba stanowisk obsługujących infolinię telefoniczną odpowiada miesięcznej liczbie stawek kwoty bazowej, od której zależy wysokość dotacji udzielanej na dany rok budżetowy.

Art. 20. Udzielenie informacji prawnej dokumentuje się w karcie informacji prawnej przez podanie liczby informacji udzielonych w danym dniu, czasu trwania informacji prawnej oraz dziedziny prawa, której ta informacja dotyczyła. Karty przekazuje się wojewodzie do dziesiątego dnia następnego miesiąca kalendarzowego.

Art. 21. Wojewoda przekazuje Ministrowi Sprawiedliwości, nie później niż do końca pierwszego kwartału roku następnego, zbiorczą informację o wykonaniu zadania polegającego na udzielaniu informacji prawnej na obszarze województwa.

Art. 22. Minister Sprawiedliwości określi, w drodze rozporządzenia:

- 1) sposób i warunki udzielania informacji prawnej, w tym dzienny i tygodniowy wymiar czasu, w którym jest ona zapewniona,
 - 2) wzór karty informacji prawnej,
 - 3) zakres informacji, o której mowa w art. 21
- uwzględniając konieczność zapewnienia dogodnego dostępu do informacji prawnej, zachowania poufności przy udzielaniu informacji prawnej oraz konieczność zapewnienia kompletności informacji o wykonaniu zadania.

Rozdział 4

Edukacja prawna społeczeństwa

Art. 23. 1. Organy administracji publicznej, realizując pozostające w ich właściwości zadania z zakresu edukacji prawnej społeczeństwa, podejmują działania edukacyjne zmierzające do zwiększenia świadomości prawnej społeczeństwa, dotyczące w szczególności upowszechniania wiedzy o:

- 1) możliwościach dostępu do nieodpłatnej pomocy prawnej i informacji prawnej;
- 2) prawach i obowiązkach obywatelskich;
- 3) działalności krajowych i międzynarodowych organów ochrony prawnej;
- 4) mediacji oraz sposobach pozasądowego rozwiązywania sporów;
- 5) możliwościach udziału obywateli w konsultacjach publicznych oraz w procesie stanowienia prawa.

2. Zadania z zakresu edukacji prawnej społeczeństwa mogą być realizowane również przez podmioty wymienione w art. 3 ust. 2 i 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie.

3. Zlecenie zadań publicznych w zakresie edukacji prawnej społeczeństwa odbywa się na zasadach określonych w ustawie z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie.

Rozdział 5

Ocena wykonywania zadań z zakresu nieodpłatnej pomocy prawnej, informacji prawnej i edukacji prawnej społeczeństwa

Art. 24. 1. Minister Sprawiedliwości dokonuje oceny wykonywania zadań z zakresu nieodpłatnej pomocy prawnej, informacji prawnej oraz edukacji prawnej społeczeństwa za dany rok w terminie do dnia 30 czerwca roku następnego.

2. O wynikach dokonanej oceny Minister Sprawiedliwości informuje Komisję Wspólną Rządu i Samorządu Terytorialnego.

Art. 25. 1. Minister Sprawiedliwości może powołać Radę Nieodpłatnej Pomocy Prawnej, Nieodpłatnej Informacji Prawnej i Edukacji Prawnej Społeczeństwa, zwaną dalej „Radą”.

2. Rada jest organem opiniodawczo-doradczym Ministra Sprawiedliwości.

3. Do zakresu działania Rady należy:

- 1) analiza wykonywania zadań z zakresu nieodpłatnej pomocy prawnej, informacji prawnej oraz edukacji prawnej społeczeństwa;
- 2) zgłaszanie propozycji w zakresie usprawnienia organizacji udzielania nieodpłatnej pomocy prawnej, informacji prawnej oraz edukacji prawnej społeczeństwa;
- 3) opiniowanie projektów aktów prawnych w zakresie nieodpłatnej pomocy prawnej, informacji prawnej oraz edukacji prawnej społeczeństwa;
- 4) wyrażanie opinii w innych sprawach z zakresu nieodpłatnej pomocy prawnej, informacji prawnej oraz edukacji prawnej społeczeństwa.

Art. 26. 1. Rada składa się z:

- 1) dwóch przedstawicieli wybranych spośród kandydatów wskazanych przez stronę samorządową Komisji Wspólnej Rządu i Samorządu Terytorialnego;
- 2) dwóch przedstawicieli wybranych spośród kandydatów zgłoszonych przez organizacje pozarządowe działające na rzecz dostępu obywateli do nieodpłatnej pomocy prawnej, informacji prawnej oraz edukacji prawnej społeczeństwa;
- 3) po jednym przedstawicielu wskazanym przez Naczelną Radę Adwokacką i Krajową Radę Radców Prawnych;
- 4) po jednym przedstawicielu ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego, ministra właściwego do spraw administracji publicznej i ministra właściwego do spraw finansów publicznych;

5) czterech przedstawicieli Ministra Sprawiedliwości.

2. Minister Sprawiedliwości powołuje i odwołuje członków Rady oraz wskazuje jej przewodniczącego.

3. Za udział w pracach Rady wynagrodzenie nie przysługuje. Na wniosek członków Rady, zamieszkałych poza miejscem obrad Rady, przyznaje się zwrot kosztów podróży i zakwaterowania na zasadach określonych w przepisach dotyczących należności przysługujących pracownikowi zatrudnionemu w państwowej lub samorządowej jednostce budżetowej z tytułu podróży służbowej na terenie kraju.

4. Obsługę organizacyjno-techniczną Rady zapewnia Ministerstwo Sprawiedliwości.

5. Tryb działania określa Rada w drodze uchwały zatwierdzanej przez Ministra Sprawiedliwości.

Rozdział 6

Finansowanie nieodpłatnej pomocy prawnej i informacji prawnej

Art. 27. 1. Zadanie polegające na udzielaniu nieodpłatnej pomocy prawnej jest finansowane z budżetu państwa w części – Budżety wojewodów przez udzielanie dotacji celowej powiatom.

2. Zadanie polegające na udzielaniu informacji prawnej jest finansowane z budżetu państwa w części – Budżety wojewodów przez udzielanie dotacji celowej podmiotom, o których mowa w art. 19 ust. 1.

3. Koszty zadania polegającego na zapewnieniu organizacji i funkcjonowania infolinii telefonicznej ponosi Minister Sprawiedliwości.

4. Wysokość dotacji, o których mowa w ust. 1 i 2, jest ustalana corocznie przez Ministra Sprawiedliwości w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw budżetu w trybie i terminach określonych w przepisach dotyczących prac nad projektem ustawy budżetowej.

Art. 28. 1. Dotacja na finansowanie zadania polegającego na udzielaniu nieodpłatnej pomocy prawnej jest przeznaczana w 97% na wynagrodzenia z tytułu umów, o których mowa w art. 10, natomiast w przypadku, o którym mowa w art. 12 ust. 1 – na rzecz wyłonionej organizacji pozarządowej, a w 3% – na pokrycie kosztów obsługi organizacyjno-technicznej zadania.

2. Podstawę ustalenia wysokości dotacji stanowi kwota bazowa.

3. Kwota dotacji stanowi dwunastokrotność iloczynu kwoty bazowej i mnożnika.

4. Mnożnik oblicza się w ten sposób, że liczbę mieszkańców powiatu, przyjętą według stanu na dzień 31 grudnia roku poprzedzającego rok budżetowy o dwa lata, ustaloną przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego, dzieli się przez 25 000, z tym że nie może on być mniejszy niż 2 i większy niż 35. Mnożnik wyrażony liczbą niecałkowitą zaokrągla się do liczby całkowitej w górę, jeżeli pierwsza cyfra po przecinku jest równa lub wyższa niż 5, albo w dół – jeżeli pierwsza cyfra po przecinku jest niższa niż 5.

Art. 29. 1. Dotacja na finansowanie zadania polegającego na udzielaniu informacji prawnej jest przeznaczana na pokrycie kosztów udzielania informacji prawnej w wojewódzkim centrum informacji prawnej przez organizację pozarządową.

2. Wysokość dotacji udzielanej na dany rok budżetowy oblicza się w ten sposób, że na każdy 1 000 000 mieszkańców danego województwa, według liczby mieszkańców na dzień 31 grudnia roku poprzedzającego rok budżetowy o dwa lata, ustalonej przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego, przypada dwanaście stawek kwoty bazowej, przy czym każdy kolejny rozpoczęty milion zaokrągla się:

- 1) w górę do pełnego miliona, jeżeli liczba mieszkańców przekracza 500 000;
- 2) w dół do pełnego miliona, jeżeli liczba mieszkańców wynosi do 500 000.

Jeżeli liczba mieszkańców danego województwa nie przekracza 2 000 000, wysokość dotacji wynosi 24 stawki kwoty bazowej.

3. W przypadku, o którym mowa w art. 19 ust. 4 pkt 1, środki na finansowanie tego zadania są przeznaczane na pokrycie kosztów udzielania informacji prawnej we własnym zakresie; przepis ust. 2 stosuje się odpowiednio.

Art. 30. 1. Minister Sprawiedliwości w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw budżetu corocznie określa, w drodze rozporządzenia, wysokość kwoty bazowej, mając na względzie limity wydatków, o których mowa w ust. 2, oraz potrzebę zapewnienia właściwej organizacji systemu nieodpłatnej pomocy prawnej i informacji prawnej.

2. W latach 2016–2025 maksymalny limit wydatków budżetu państwa będący skutkiem finansowym wejścia w życie niniejszej ustawy wynosi 1 079 384 513 zł, z tym że w poszczególnych latach wyniesie odpowiednio:

- 1) w 2016 r. – 94 183 200 zł;
- 2) w 2017 r. – 99 411 155 zł;
- 3) w 2018 r. – 101 881 434 zł;
- 4) w 2019 r. – 104 312 188 zł;

- 5) w 2020 r. – 106 801 281 zł;
- 6) w 2021 r. – 109 350 111 zł;
- 7) w 2022 r. – 111 960 114 zł;
- 8) w 2023 r. – 114 521 397 zł;
- 9) w 2024 r. – 117 141 589 zł;
- 10) w 2025 r. – 119 822 045 zł.

Rozdział 7

Przepisy zmieniające

Art. 31. W ustawie z dnia 26 maja 1982 r. – Prawo o advokaturze (Dz. U. z 2014 r. poz. 635, 993 i 1778) wprowadza się następujące zmiany:

- 1) w art. 3 w ust. 1 po pkt 6 kropkę zastępuje się średnikiem i dodaje się pkt 7 w brzmieniu:
„7) współdziałanie z jednostkami samorządu terytorialnego w zapewnianiu udzielania nieodpłatnej pomocy prawnej.”;
- 2) w art. 58 w pkt 12 po lit. k średnik zastępuje się przecinkiem i dodaje się lit. l w brzmieniu:
„l) zasad wyznaczania adwokatów do udzielania nieodpłatnej pomocy prawnej, o której mowa w ustawie z dnia ... o nieodpłatnej pomocy prawnej, nieodpłatnej informacji prawnej oraz edukacji prawnej społeczeństwa (Dz. U. poz. ...) i dokumentowania udzielonej nieodpłatnej pomocy prawnej;”.

Art. 32. W ustawie z dnia 6 lipca 1982 r. o radcach prawnych (Dz. U. z 2015 r. poz. 507) wprowadza się następujące zmiany:

- 1) w art. 41 po pkt 6 kropkę zastępuje się średnikiem i dodaje się pkt 7 w brzmieniu:
„7) współdziałanie z jednostkami samorządu terytorialnego w zapewnianiu udzielania nieodpłatnej pomocy prawnej.”;
- 2) w art. 60 w pkt 8 po lit. f średnik zastępuje się przecinkiem i dodaje się lit. g w brzmieniu:
„g) zasad wyznaczania radców prawnych do udzielania nieodpłatnej pomocy prawnej, o której mowa w ustawie z dnia ... o nieodpłatnej pomocy prawnej, nieodpłatnej informacji prawnej oraz edukacji prawnej społeczeństwa (Dz. U. poz. ...) i dokumentowania udzielonej nieodpłatnej pomocy prawnej;”.

Art. 33. W ustawie z dnia 4 września 1997 r. o działach administracji rządowej (Dz. U. z 2013 r. poz. 743, z późn. zm.¹⁾) w art. 24 w ust. 1 po pkt 4 kropkę zastępuje się średnikiem i dodaje się pkt 5 w brzmieniu:

„5) nieodpłatnej pomocy prawnej i nieodpłatnej informacji prawnej.”.

Art. 34. W ustawie z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. z 2014 r. poz. 1118, 1138 i 1146) w art. 4 w ust. 1 po pkt 1a dodaje się pkt 1b w brzmieniu:

„1b) udzielania nieodpłatnej pomocy prawnej i nieodpłatnej informacji prawnej oraz zwiększania świadomości prawnej społeczeństwa;”.

Rozdział 8

Przepisy dostosowujące

Art. 35. Zorganizowanie nieodpłatnej pomocy prawnej i informacji prawnej należy do zakresu działania Ministra Sprawiedliwości oraz do innych organów administracji publicznej zgodnie z ich właściwością.

Art. 36. 1. Porozumienia, o których mowa w art. 8, są zawierane do dnia 15 października 2015 r.

2. Porozumienia, o których mowa w art. 9, są zawierane do dnia 31 października 2015 r.

3. Dziekani okręgowych rad adwokackich i rad okręgowych izb radców prawnych wskażą staroście adwokatów i radców prawnych wyznaczonych do udzielania nieodpłatnej pomocy prawnej do dnia 15 listopada 2015 r.

4. Wybór organizacji pozarządowych, o których mowa w art. 12 ust. 1, nastąpi do dnia 15 grudnia 2015 r.

5. Umowy, o których mowa w art. 10, są zawierane do dnia 31 grudnia 2015 r.

Art. 37. Wysokość kwoty bazowej w 2016 r. wynosi 5150 zł.

Art. 38. Wybór organizacji pozarządowych, o których mowa w art. 19 ust. 1, nastąpi do dnia 31 lipca 2016 r.

Art. 39. Minister Sprawiedliwości dokona oceny funkcjonowania systemu w zakresie udzielania nieodpłatnej pomocy prawnej i informacji prawnej przez organizacje pozarządowe w 2017 r. w terminie do dnia 30 czerwca 2018 r.

¹⁾ Zmiany tekstu jednolitego wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2013 r. poz. 984, z 2014 r. poz. 496, 829, 915, 932 i 1533 oraz z 2015 r. poz. 277.

Rozdział 9

Przepis końcowy

Art. 40. Ustawa wchodzi w życie z dniem 1 stycznia 2016 r., z wyjątkiem:

- 1) art. 7 ust. 2 i 3, art. 8–12, art. 18, art. 19, art. 28 i art. 30–38, które wchodzi w życie z dniem 31 sierpnia 2015 r.;
- 2) art. 15–17 i art. 20–22, które wchodzi w życie z dniem 1 stycznia 2017 r.

UZASADNIENIE

Projekt stanowi realizację strategii rozwoju kraju do roku 2020, określonej w uchwale nr 157 Rady Ministrów z dnia 25 września 2012 r. w sprawie przyjęcia Strategii Rozwoju Kraju 2020 (M.P. z 2012 r. poz. 882), w której przewidziano zapewnienie lepszego dostępu do informacji prawnej i usług prawniczych, w tym dostępu do pomocy prawnej dla osób znajdujących się w trudnych sytuacjach życiowych, których nie są one w stanie pokonać, wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości.

Istotnym elementem ogłoszonego w dniu 1 października 2014 r. exposé Prezesa Rady Ministrów była wypełniająca założenia strategii propozycja programu „Prawo dla każdego”, który dzięki współpracy rządu, samorządów i organizacji pozarządowych zagwarantuje bezpłatny dostęp do darmowych porad prawnych na poziomie lokalnym i zniweluje zbyt często występującą w naszym kraju barierę finansową do korzystania z dobrej usługi prawnej.

Niniejszy projekt, obok uchwalonej w dniu 10 października 2014 r. ustawy o ochronie i pomocy dla pokrzywdzonego i świadka, jest kolejnym etapem budowy spójnego systemu pomocy obywatelom w ramach szeroko rozumianego wymiaru sprawiedliwości.

W Rzeczypospolitej Polskiej działa kilkaset niepublicznych podmiotów świadczących poradnictwo prawne i obywatelskie. Niemniej jednak dla dwóch trzecich z nich poradnictwo prawne i obywatelskie nie jest głównym obszarem działalności, lecz tylko jednym z elementów szerszych działań. Poradnictwo prawne i obywatelskie jest głównym celem działania Biur Porad Obywatelskich, Studenckich Poradni Prawnych oraz tylko niektórych organizacji pozarządowych, np. Federacji Konsumentów.

Natomiast poradnictwo prawne świadczone przez podmioty publiczne koncentruje się w instytucjach pomocy społecznej, biurach poselskich i senatorskich, Państwowej Inspekcji Pracy, sądach, prokuraturach czy też u powiatowych rzeczników konsumentów. W przypadku tych podmiotów poradnictwo prawne jest jedynie jednym z elementów, służących realizacji ich podstawowych zadań statutowych. Nie jest jednak zasadniczym zadaniem tych podmiotów. Spośród nich najczęściej poradnictwo prawne i obywatelskie świadczą ośrodki pomocy społecznej i powiatowe centra pomocy rodzinie¹⁾, w ramach realizacji niepieniężnych świadczeń z pomocy społecznej w postaci poradnictwa specjalistycznego.

¹⁾ Dane pochodzą z raportu z badania poradnictwa prawnego i obywatelskiego w Polsce przeprowadzonego na potrzeby projektu systemowego Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej „Opracowanie kompleksowych

Stan ten wskazuje jednoznacznie, że obecnie w kraju obywatele nie mają zapewnionego równego dostępu do porady prawnej na etapie przedsądowym. Jeśli chodzi o porady bezpłatne, większe możliwości w tym zakresie posiadają mieszkańcy dużych ośrodków miejskich, a zwłaszcza ośrodków uniwersyteckich. Wiąże się to obszarem działalności organizacji pozarządowych specjalizujących się w poradnictwie prawnym.

Osoby posiadające wystarczające środki finansowe mogą uzyskać pomoc prawną, w tym poradę prawną, od profesjonalisty, tj. adwokata albo radcy prawnego.

Brak jest natomiast mechanizmów umożliwiających uzyskanie dostępu do tego rodzaju usług osobom, których stan majątkowy nie pozwala pokryć kosztów porady prawnej na wolnym rynku.

Brak mechanizmu umożliwiającego uzyskanie nieodpłatnie przez osoby ubogie porady prawnej udzielonej przez profesjonalistę, a także rozproszenie nieodpłatnego poradnictwa prawnego wskazuje na nierówny dostęp obywateli do usług prawniczych. Konsekwencją tego może być uznanie, że państwo nie zapewnia swym obywatelom równego dostępu do wymiaru sprawiedliwości.

Aktualnie w polskim systemie prawnym jedynie w postępowaniach sądowych została zagwarantowana możliwość uzyskania nieodpłatnej pomocy prawnej dla osób nieposiadających wystarczających środków umożliwiających pokrycie kosztów reprezentacji przez adwokata lub radcę prawnego. W postępowaniu cywilnym przyznanie pomocy prawnej jest regulowane w przepisach art. 117–124 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. z 2014 r. poz. 101, z późn. zm.). Sąd może przyznać pomoc adwokata albo radcy prawnego, jeżeli strona, podając szczegółowe dane o stanie rodzinnym, majątku, dochodach i źródłach utrzymania, wykaze, że nie może bez uszczerbku utrzymania swojego i rodziny ponieść kosztów wynagrodzenia adwokata lub radcy prawnego. W postępowaniu karnym oskarżony, który nie ma obrońcy z wyboru, może – na podstawie art. 78 § 1 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. Nr 89, poz. 555, z późn. zm.) – żądać, aby mu wyznaczono obrońcę z urzędu, jeżeli w sposób należyty wykaze, że nie jest w stanie ponieść kosztów obrony bez uszczerbku dla niezbędnego utrzymania siebie i rodziny. Na zasadzie art. 88 Kodeksu postępowania karnego uregulowanie to stosuje się odpowiednio do ustanowienia pełnomocnika dla strony innej niż oskarżony oraz do osoby niebędącej stroną. W postępowaniu sądowno-administracyjnym

i trwałych mechanizmów wsparcia dla poradnictwa prawnego i obywatelskiego w Polsce”, który jest dostępny na stronie internetowej projektu www.ppio.eu

prawo do uzyskania pomocy profesjonalnego pełnomocnika jest objęte instytucją prawa pomocy, uregulowaną w art. 243–263 ustawy z dnia 30 sierpnia 2002 r. – Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi (Dz. U. z 2012 r. poz. 270, z późn. zm.). Prawo pomocy jest przyznawane wyłącznie w związku z postępowaniem przed sądem administracyjnym, jeżeli strona wykaże, że nie jest w stanie ponieść jakichkolwiek kosztów postępowania lub pełnych kosztów postępowania, bez uszczerbku utrzymania koniecznego dla siebie i rodziny.

W polskim porządku prawnym nie obowiązują natomiast kompleksowe regulacje, które umożliwiałyby osobom fizycznym o niskim statusie materialnym uzyskanie dostępu do finansowanej przez państwo nieodpłatnej pomocy prawnej na etapie przedsądowym. Jako niewystarczającą w tym zakresie należy ocenić regulację zawartą w ustawie z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2015 r. poz. 163), zgodnie z którą do zadań powiatu należy m.in. prowadzenie poradnictwa specjalistycznego, w tym prawnego. Co istotne, dostęp do pomocy prawnej na etapie przedsądowym jest powiązany z zagadnieniem rzeczywistego i efektywnego dostępu do wymiaru sprawiedliwości, który to wymóg ma swoje oparcie w dokumentach unijnych i międzynarodowych – np. art. 47 Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej oraz Zalecenie nr R (93) Komitetu Rady Ministrów Rady Europy dla państw członkowskich co do efektywnego dostępu do prawa i sprawiedliwości dla najuboższych.

Ponadto w polskim systemie prawnym osoby fizyczne nie mają co do zasady powszechnego dostępu do nieodpłatnej informacji prawnej, co nie sprzyja poszerzaniu świadomości i kultury prawnej społeczeństwa. Wyjątkiem od tej reguły jest regulacja art. 26 ust. 1 ustawy z dnia 20 lipca 2000 r. o ogłaszaniu aktów normatywnych i niektórych innych aktów prawnych (Dz. U. z 2011 r. Nr. 197, poz. 1172, z późn. zm.), zgodnie z którą terenowe organy administracji rządowej oraz organy samorządu terytorialnego udostępniają nieodpłatnie Dziennik Ustaw i Monitor Polski lub zawarte w nich akty normatywne i inne akty prawne, w tym orzeczenia, do wglądu i do pobrania w formie dokumentu elektronicznego lub w postaci elektronicznej do powszechnego wglądu w godzinach pracy urzędów obsługujących te organy, w miejscu do tego przeznaczonym i powszechnie dostępnym. Mimo to zakres przedmiotowy takiej informacji jest niewystarczający dla osób fizycznych, gdyż polega on jedynie na udostępnieniu treści aktów prawnych.

Przytoczone wyżej dane wskazują również, iż brak jest aktualnie ośrodków, które dysponowałyby kompleksowymi danymi pozwalającymi wskazać osobie zainteresowanej,

gdzie może uzyskać pomoc prawną lub innego rodzaju pomoc przy rozwiązaniu dotyczącego jej problemu.

Projektowany system nieodpłatnej pomocy oraz nieodpłatnej informacji prawnej ma zatem doprowadzić do stworzenia mechanizmów umożliwiających dostęp do uzyskania porady prawnej przez osoby fizyczne, które z uwagi na swój status materialny lub sytuację życiową nie mają możliwości uzyskania profesjonalnej pomocy prawnej, a wszystkim osobom fizycznym zagwarantować dostęp do informacji prawnej.

Projektowana ustawa składa się z 9 rozdziałów.

Regulacje zawarte w pierwszym rozdziale „Przepisy ogólne” określają zakres przedmiotowy ustawy, a także wskazują, że udzielanie nieodpłatnej pomocy prawnej i nieodpłatnej informacji prawnej będzie zadaniem z zakresu administracji rządowej, co ma zapewnić jednolite standardy udzielania pomocy i informacji prawnej, efektywny nadzór nad wykonywaniem tej usługi i stałe źródło jej finansowania. Ponadto wskazują zasady działania organów administracji publicznej w zakresie edukacji prawnej społeczeństwa.

Projektowane regulacje nie naruszają rozwiązań dotyczących poradnictwa prawnego zawartych w ustawach szczególnych ani nie zwalniają organów administracji publicznej z istniejących obowiązków w tym zakresie, przewidzianych w dotychczasowych przepisach. Takie unormowanie ma charakter informacyjny w tym sensie, że akcentuje istnienie odrębnych przepisów.

Trzeba przy tym podkreślić, że w szczególności art. 46 ust. 1 ustawy o pomocy społecznej przewiduje, jako jedną z form pomocy społecznej, poradnictwo specjalistyczne, w tym poradnictwo prawne, jednakże jest ono świadczone osobom i rodzinom, które mają trudności lub wykazują potrzebę wsparcia w rozwiązywaniu swoich problemów życiowych. Również zakres tego poradnictwa jest ograniczony przedmiotowo. Stosownie do art. 46 ust. 2 ustawy o pomocy społecznej, poradnictwo prawne realizuje się przez udzielanie informacji o obowiązujących przepisach z zakresu prawa rodzinnego i opiekuńczego, zabezpieczenia społecznego, ochrony praw lokatorów. Poza zakresem tego poradnictwa pozostają więc tak istotne ze społecznego punktu widzenia dziedziny i gałęzie prawa, jak prawo zobowiązań, prawo spadkowe czy prawo administracyjne.

Celem niniejszego projektu jest zbudowanie systemu charakteryzującego się możliwie największą uniwersalnością, zarówno w zakresie dostępu do niego obywateli, jak i zakresu spraw, w których obywatel będzie mógł uzyskać nieodpłatnie pomoc prawną. Projektowany

system z samego założenia nie ma więc być elementem pomocy społecznej (aczkolwiek będzie wykorzystywał wybrane konstrukcje prawne funkcjonujące w systemie pomocy społecznej), lecz stanowić zinstytucjonalizowane narzędzie państwa umożliwiające obywatelom uzyskanie pomocy prawnej na wysokim poziomie merytorycznym, niezależnie od ich sytuacji majątkowej i faktycznej. Projektowany system nieodpłatnej pomocy prawnej i nieodpłatnej informacji prawnej nie narusza istniejących rozwiązań dotyczących poradnictwa prawnego. Przyjęte w obowiązujących ustawach rozwiązania będą funkcjonowały nadal jako regulacje szczególne wobec projektowanej ustawy. Poradnictwo prawne będzie mogło nadal służyć jako jeden z instrumentów polityki społecznej państwa realizowanej przez instytucje państwowe lub organizacje pozarządowe na potrzeby wykonywania innych zadań.

Projektowana ustawa nie ogranicza zatem działalności podmiotów w zakresie świadczenia poradnictwa prawnego, w szczególności z dziedziny prawa rodzinnego i opiekuńczego, zabezpieczenia społecznego, ochrony praw lokatorów, o których mowa w ustawie o pomocy społecznej. Wyrazem powyższego jest rozwiązanie przyjęte w art. 2. Udzielanie nieodpłatnej pomocy prawnej na zasadach określonych w projektowanej ustawie nie będzie zatem jedyną podstawą świadczenia szeroko rozumianego poradnictwa prawnego na etapie przedsądowym.

W takim rozumieniu przyjęte w projekcie rozwiązania mają stanowić podstawową bazę udzielania pomocy prawnej i informacji prawnej. Natomiast ich zadaniem nie jest konkurowanie z obecnie istniejącymi możliwościami uzyskania nieodpłatnej pomocy prawnej. Pozwoli to wyrównać szanse obywateli na uzyskanie profesjonalnej pomocy prawnej już na etapie przedsądowym, bez względu na status majątkowy osoby uprawnionej bądź sytuację, w której się znajduje.

Rozdział drugi projektu dotyczy nieodpłatnej pomocy prawnej. W projektowanym art. 3 zawarto regulację, zgodnie z którą nieodpłatna pomoc prawna będzie przysługiwać osobie fizycznej:

- której w okresie 12 miesięcy poprzedzających zwrócenie się o udzielenie nieodpłatnej pomocy prawnej zostało przyznane świadczenie z pomocy społecznej na podstawie ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej lub
- która posiada ważną Kartę Dużej Rodziny, o której mowa w ustawie z dnia 5 grudnia 2014 r. o Karcie Dużej Rodziny (Dz. U. poz. 1863), lub
- która uzyskała decyzję lub zaświadczenie, o których mowa w art. 22 ustawy z dnia 24 stycznia 1991 r. o kombatantach oraz niektórych osobach będących ofiarami represji wojennych i okresu powojennego (Dz. U. z 2014 r. poz. 1206), lub

- która posiada ważną legitymację weterana albo legitymację weterana poszkodowanego, o której mowa w art. 9 ust. 1 ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 r. o weteranach działań poza granicami państwa (Dz. U. Nr 205, poz. 1203), lub
- która ukończyła 75 lat, lub
- która w wyniku wystąpienia klęski żywiołowej, katastrofy naturalnej lub awarii technicznej znalazła się w sytuacji zagrożenia lub poniosła straty.

Nieodpłatna pomoc prawna nie będzie przysługiwać osobie, wobec której w okresie poprzedzających dwunastu miesięcy wydano ostateczną decyzję o zwrocie nienależnie pobranego świadczenia, w przypadku gdy podstawę udzielenia nieodpłatnej pomocy prawnej miałby stanowić fakt uzyskania świadczenia z pomocy społecznej (art. 3 ust. 2).

Projektowane rozwiązanie z jednej strony ma możliwie szeroko określić krąg beneficjentów projektowanej ustawy, z drugiej zaś ma nie prowadzić do konieczności tworzenia nowych organów czy struktur organizacyjnych zajmujących się weryfikacją uprawnień do uzyskania nieodpłatnej pomocy prawnej. Ograniczy to koszty świadczenia nieodpłatnej pomocy prawnej na zasadach określonych w projektowanej ustawie przez wykorzystanie już istniejących instytucji.

Oczywiste jest, iż wprowadzenie do projektowanego systemu pomocy prawnej osób korzystających z pomocy społecznej spełnia wymogi wyznaczone we wskazanej na wstępie strategii rozwoju kraju do roku 2020. Niewątpliwie jest to grupa osób znajdujących się w trudnych sytuacjach życiowych, wymagająca wsparcia w pokonywaniu wynikających z nich trudności. Założenia wspomnianej strategii nie ograniczają się jednak tylko do tak określonej grupy osób.

Nie ma więc przeszkód, aby projektowanym systemem objąć również inne grupy osób, które ze względu na szczególne powody mogą oczekiwać pomocy ze strony państwa.

Wobec powyższego na wsparcie mogą więc liczyć osoby posiadające ważną Kartę Dużej Rodziny. Objęcie tej grupy osób nieodpłatną pomocą prawną z jednej strony będzie elementem wsparcia rodzin wielodzietnych, wpisującym się w dotychczasową politykę prorodzinną Rady Ministrów. Z drugiej strony należy podkreślić, iż wielodzietność może ograniczać perspektywę pokonania trudnych sytuacji życiowych przy wykorzystaniu jedynie własnych zasobów i możliwości, co z kolei jest jedną z przesłanek zapewnienia wsparcia takim rodzinom.

Do nieodpłatnej pomocy prawnej uprawnionymi również będą osoby, które uzyskały decyzję lub zaświadczenie, o których mowa w art. 22 ustawy z dnia 1991 r. o kombatantach oraz niektórych osobach będących ofiarami represji wojennych i okresu powojennego, posiadające ważną legitymację weterana albo legitymację weterana poszkodowanego, o której mowa w art. 9 ust. 1 ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 r. o weteranach działań poza granicami państwa, a także osoby, które ukończyły 75 lat.

Osoby, które uzyskały decyzję lub zaświadczenie, o których mowa w art. 22 ustawy z dnia 24 stycznia 1991 r. o kombatantach oraz niektórych osobach będących ofiarami represji wojennych i okresu powojennego, należą do grona podmiotów szczególnie zasłużonych dla niepodległego bytu państwa. W podobnym kontekście traktować należy osoby posiadające status weterana albo weterana poszkodowanego, o których mowa w ustawie z dnia 19 sierpnia 2011 r. o weteranach działań poza granicami państwa. Powszechnie znanymi są przypadki osób spośród wymienionej grupy, które borykają się z różnego rodzaju problemami natury prawnej.

Natomiast w przypadku osób, które ukończyły 75 lat, wskazać trzeba, że postępujący obecnie niezmiernie szybko rozwój społeczno-gospodarczy stwarza dla tak określonej grupy różnego rodzaju niebezpieczeństwa. Szczególnie to one narażone są na negatywne oddziaływanie instrumentów ekonomicznych i gospodarczych.

Wszystko to pozwala stwierdzić, iż tak określony krąg osób jest narażony bądź też może być narażony na wykluczenie społeczne. Określony w toku konsultacji społecznych krąg beneficjentów projektowanej ustawy ma więc również przeciwdziałać negatywnym procesom społecznym.

Do trudnych sytuacji życiowych zaliczyć także trzeba sytuacje wystąpienia klęski żywiołowej, katastrofy naturalnej lub awarii technicznej. Natura tych zdarzeń powoduje, że rzadko jednostka może samodzielnie je przezwyciężyć. Zazwyczaj wymaga ona wsparcia w sytuacjach, gdy zdarzenie to stwarza sytuację zagrożenia prawnie chronionych interesów osoby fizycznej lub wyrządza jej straty, co uzasadnia umożliwienie jej uzyskania nieodpłatnej pomocy prawnej.

Szczególnie podkreślić przy tym należy, że przyjęte rozwiązanie określa krąg beneficjentów systemu, odwołując się m.in. do osób uprawnionych do otrzymania świadczeń z opieki społecznej. Nie można jednakże przyjmować, iż jest to rozwiązanie posługujące się prostym kryterium dochodowym. Pomoc społeczna może bowiem zostać przyznana także z innych

powodów. Kryteria w tym zakresie określa art. 7 ustawy o pomocy społecznej, zgodnie z którym pomocy społecznej udziela się osobom i rodzinom w szczególności z powodu:

- 1) ubóstwa;
- 2) sieroctwa;
- 3) bezdomności;
- 4) bezrobocia;
- 5) niepełnosprawności;
- 6) długotrwałej lub ciężkiej choroby;
- 7) przemocy w rodzinie;
- 8) potrzeby ochrony ofiar handlu ludźmi;
- 9) potrzeby ochrony macierzyństwa lub wielodzietności;
- 10) bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, zwłaszcza w rodzinach niepełnych lub wielodzietnych;
- 11) trudności w integracji cudzoziemców, którzy uzyskali w Rzeczypospolitej Polskiej status uchodźcy lub ochronę uzupełniającą;
- 12) trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego;
- 13) alkoholizmu lub narkomanii;
- 14) zdarzenia losowego i sytuacji kryzysowej;
- 15) klęski żywiołowej lub ekologicznej.

Powyższe odesłanie nie determinuje więc kręgu osób uprawnionych do otrzymania nieodpłatnej pomocy prawnej jedynie do podmiotów spełniających kryterium majątkowe. Zastosowanie tylko i wyłącznie takiego kryterium byłoby niewystarczające²⁾. Trudno bowiem wyobrazić sobie sytuację, w której z systemu nieodpłatnej pomocy prawnej tworzonego przez państwo nie będzie mogła skorzystać osoba np. pokrzywdzona przemocą w rodzinie tylko dlatego, że formalnie posiada majątek, a z uwagi na zaistniałą sytuację życiową nie posiada dostępu do środków finansowych pozwalających na pokrycie kosztów uzyskania pomocy prawnej na wolnym rynku.

Prawo do nieodpłatnej pomocy prawnej będzie stosowane w przypadku:

- 1) osoby uprawnionej na podstawie uzyskanego uprzednio świadczenia z opieki społecznej – przez przedłożenie oryginału albo odpisu decyzji administracyjnej, o której mowa

²⁾ Ogólna liczba osób korzystających z pomocy społecznej określona została na poziomie 3.111.100 osób. Dane na ten temat zawarte są w opracowaniu „Beneficjenci pomocy społecznej i świadczeń rodzinnych w 2012 r.”, Urząd Statystyczny w Krakowie, Kraków 2013, s. 51 i nast.

w art. 106 ust. 1, lub zaświadczenia na okoliczność udzielenia świadczenia, o którym mowa w art. 106 ust. 2 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej;

- 2) osoby posiadającej ważną Kartę Dużej Rodziny – przez jej przedłożenie;
- 3) osoby, która uzyskała decyzję lub zaświadczenie, o których mowa w art. 22 ustawy z dnia 24 stycznia 1991 r. o kombatantach oraz niektórych osobach będących ofiarami represji wojennych i okresu powojennego albo ich odpisów – przez ich przedłożenie;
- 4) osoby posiadającej ważną legitymację weterana albo legitymację weterana poszkodowanego, o których mowa w art. 9 ust. 1 ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 r. o weteranach działań poza granicami państwa – przez jej przedłożenie;
- 5) osoby, która ukończyła 75 lat – przez przedłożenie dokumentu stwierdzającego tożsamość;
- 6) osób dotkniętych zdarzeniami nadzwyczajnymi – przez złożenie oświadczenia zawierającego deklarację, że zachodzi wobec nich jedna z okoliczności określonych w ustawie.

Osoba uprawniona na podstawie uzyskanego świadczenia z opieki społecznej, przed uzyskaniem nieodpłatnej pomocy prawnej, będzie obowiązana złożyć pisemne oświadczenie, iż nie wydano wobec niej w okresie poprzednich dwunastu miesięcy decyzji o zwrocie nienależnie pobranego świadczenia.

W przypadku sytuacji kryzysowej lub zdarzenia losowego, które wymagać będą uzyskania pomocy prawnej bez nieuzasadnionej zwłoki, zakłada się poprzestanie na odebraniu oświadczenia od osób uprawnionych. Będzie ono zawierało deklarację osoby uprawnionej, że jest ona uprawniona do uzyskania nieodpłatnej pomocy prawnej, lecz z uwagi na sytuację kryzysową lub zdarzenie losowe nie jest w stanie przedstawić dokumentów potwierdzających to uprawnienie.

Wymienione wcześniej oświadczenia składane będą pod rygorem odpowiedzialności karnej za składanie fałszywych zeznań. Składający oświadczenie będzie obowiązany do zawarcia w nich klauzuli o następującej treści: „Jestem świadomy odpowiedzialności karnej za złożenie fałszywego oświadczenia.”. Klauzula ta zastąpi pouczenie organu o odpowiedzialności karnej za składanie fałszywych zeznań.

W celu ujednoczenia praktyki, a także maksymalnego uproszczenia formalizmu związanego z dostępem do nieodpłatnej pomocy prawnej, wzory oświadczeń będą określone przez załączniki do ustawy i będzie się je składać udzielającemu nieodpłatnej pomocy prawnej.

Ze względu na to, że oświadczenia te będą zawierały dane osobowe, zaprojektowano obowiązek przechowywania ich w warunkach uniemożliwiających dostęp osób trzecich. Przyjęto bowiem, że omawiane oświadczenia będą zawierały numer PESEL³⁾, co jest konieczne m.in. dla celów kontrolnych i nadzorczych nad system nieodpłatnej pomocy prawnej i jest w związku z tym uzasadnione w świetle zasady adekwatności.

Uzyskanie tego rodzaju danych jest niezbędne z uwagi na konieczność ewentualnej, następnej weryfikacji udzielenia nieodpłatnej pomocy prawnej na rzecz osoby uprawnionej, a także ewentualnego dochodzenia na drodze sądowej i egzekucyjnej zwrotu równowartości nienależnie otrzymanej nieodpłatnej pomocy prawnej. Szczególne przepisy w tym względzie wymagają wskazania w tych postępowaniach numeru PESEL. Wskazać w tym względzie należy chociażby na art. 126 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego, zawierający tego rodzaju wymagania, a regulujący wymogi m.in. pism wszczynających postępowanie sądowe oraz sądowo-egzekucyjne.⁴⁾ Projekt wskazuje, że administratorem tych danych osobowych będzie starosta.

Z kolei w art. 4 ust. 1, na potrzeby projektowanej ustawy, została zawarta definicja legalna pojęcia „nieodpłatnej pomocy prawnej”, zgodnie z którą ma ona obejmować:

- 1) poinformowanie osoby uprawnionej o obowiązującym stanie prawnym, o przysługujących jej uprawnieniach lub o spoczywających na niej obowiązkach lub
- 2) wskazanie osobie uprawnionej sposobu rozwiązania dotyczącego jej problemu prawnego, lub
- 3) udzielenie pomocy w sporządzeniu projektu pisma, o której mowa w pkt 1 i 2, z wyłączeniem pism procesowych w toczącym się postępowaniu przygotowawczym lub sądowym i pism w toczącym się postępowaniu sądowo-administracyjnym, lub
- 4) sporządzenie projektu pisma wszczynającego postępowanie sądowe lub sądowo-administracyjne, lub

³⁾ W przypadku osób nieposiadających numeru PESEL np. obcokrajowców, będzie to numer paszportu lub innego dokumentu stwierdzającego tożsamość.

⁴⁾ Zgodnie z art. 126 § 2 ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego, gdy pismo procesowe jest pierwszym pismem w sprawie, powinno ponadto zawierać oznaczenie przedmiotu sporu oraz:

- 1) oznaczenie miejsca zamieszkania lub siedziby i adresy stron, ich przedstawicieli ustawowych i pełnomocników,
- 2) numer Powszechnego Elektronicznego Systemu Ewidencji Ludności (PESEL) lub numer identyfikacji podatkowej (NIP) powoda będącego osobą fizyczną, jeżeli jest on obowiązany do jego posiadania lub posiada, go nie mając takiego obowiązku lub
- 3) numer w Krajowym Rejestrze Sądowym, a w przypadku jego braku – numer w innym właściwym rejestrze, ewidencji lub NIP powoda niebędącego osobą fizyczną, który nie ma obowiązku wpisu we właściwym rejestrze lub ewidencji, jeżeli jest on obowiązany do jego posiadania.

5) sporządzenie projektu pisma o zwolnienie od kosztów sądowych lub o ustanowienie pełnomocnika z urzędu.

Problem prawny, o którym mowa w projektowanym przepisie, może być problemem zaistniałym albo potencjalnym, np. który nastąpi na skutek dokonania określonej czynności prawnej. W związku z tym katalog działań, które może podjąć osoba udzielająca pomocy prawnej, jest skonstruowany na tyle szeroko, aby możliwie w najpełniejszym rozmiarze mogła zostać udzielona osobie uprawnionej pomoc prawna. W zależności od sytuacji faktycznej adwokat lub radca prawny będzie mógł poprzestać na udzieleniu informacji o uprawnieniach lub obowiązkach spoczywających na osobie uprawnionej bądź też wskazać proponowany sposób rozwiązania problemu jej dotyczącego. Istotą porady prawnej w ujęciu definicji zawartej w ustawie będzie przekazanie osobie uprawnionej wiadomości o treści prawa, jego wykładni i praktyce jego stosowania w sytuacjach faktycznych odpowiadających sytuacji przedstawionej przez osobę uprawnioną. Konsekwencją tego jest przyjęcie, że adwokat lub radca prawny będzie uprawniony do pomocy w sporządzeniu projektu pisma wymagającego wiedzy prawniczej. W przypadku gdy rozwiązanie problemu prawnego osoby uprawnionej będzie możliwe jedynie w drodze rozstrzygnięcia sądowego lub sądowno-administracyjnego, adwokat lub radca prawny będzie mógł pomóc w sporządzeniu projektu pisma wszczynającego tego rodzaju postępowanie. W takiej sytuacji, w zależności od oceny okoliczności konkretnego przypadku, adwokat lub radca prawny mógłby również sporządzić uprawnionemu projekt pisma o zwolnienie od kosztów sądowych lub o ustanowienie pełnomocnika⁵⁾.

Z zakresu przedmiotowego zostały wyłączone sprawy dotyczące prawa podatkowego, celnego, dewizowego, handlowego i działalności gospodarczej, z wyjątkiem przygotowywania do rozpoczęcia tej działalności. Trzeba jednak zaznaczyć, że takie rozwiązanie nie będzie ograniczać możliwości skorzystania z nieodpłatnej pomocy prawnej przedsiębiorcy jako osoby fizycznej, jeżeli spełniać będzie ustawowe warunki do jej uzyskania.

Ze względu na to, że w punktach nieodpłatnej pomocy prawnej powierzonych do prowadzenia organizacjom pozarządowym nieodpłatnej pomocy prawnej będą mogli udzielać również doradcy podatkowi, przewiduje się, iż w takiej sytuacji nieodpłatna pomoc prawna

⁵⁾ Kodeks postępowania cywilnego (por. art. 124 § 1) dopuszcza możliwość ustanowienia pełnomocnika procesowego jeszcze przed wszczęciem postępowania, który ma sporządzić pismo wszczynające postępowanie oraz reprezentować w dalszym postępowaniu stronę, dla której został ustanowiony.

będzie obejmować sprawy z zakresu prawa podatkowego (np. dotyczące pomocy w wypełnieniu zeznania podatkowego). Nie dotyczy to jednak spraw podatkowych związanych z prowadzeniem działalności gospodarczej.

Od osób prowadzących działalność gospodarczą należy bowiem oczekiwać większej staranności niż od przeciętnego obywatela w prowadzeniu swoich spraw. To z kolei prowadzi do wniosku, że powinny one zapewnić sobie środki na nabycie pomocy prawnej na wolnym rynku. Należy także mieć na względzie, że uregulowania Unii Europejskiej ograniczają możliwość przyznawania pomocy publicznej osobom prowadzącym działalność gospodarczą, co dodatkowo przemawia za wyłączeniem tej dziedziny prawa.

Nie powinno to jednak dotyczyć osób, które zamierzają dopiero rozpocząć prowadzenie takiej działalności. Stąd osoby fizyczne będą mogły uzyskać w projektowanym systemie nieodpłatną pomoc prawną w zakresie przygotowywania do rozpoczęcia działalności gospodarczej.

Jednocześnie wprowadzono wyłączenie dla beneficjentów nieodpłatnej pomocy prawnej wskazujące, że uzyskana pomoc nie stanowi przychodu w rozumieniu przepisów o podatku dochodowym od osób fizycznych.

Ponadto w rozdziale tym uregulowano zasady udzielania pomocy prawnej. Jako regułę przyjęto, że pomocy prawnej udziela osobiście adwokat albo radca prawny na podstawie umowy zawartej z powiatem. Nie stoi to jednak na przeszkodzie, aby adwokat albo radca prawny mógł korzystać przy tym z pomocy praktykantów, wolontariuszy bądź aplikantów. Natomiast w przypadku gdy punkt nieodpłatnej pomocy prawnej zostanie powierzony do prowadzenia organizacji pozarządowej prowadzącej działalność pożytku publicznego w zakresie, o którym mowa w art. 4 ust. 1 pkt 1b ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, zgodnie z projektowanym art. 12 ust. 3 nieodpłatnej pomocy prawnej będą oprócz adwokatów i radców prawnych będą mogli udzielać także doradcy podatkowi oraz osoby, które:

- a) ukończyły wyższe studia prawnicze i uzyskały tytuł magistra prawa lub zagraniczne studia prawnicze uznane w Rzeczypospolitej Polskiej,
- b) posiadają co najmniej trzyletnie doświadczenie w wykonywaniu wymagających wiedzy prawniczej czynności bezpośrednio związanych ze świadczeniem pomocy prawnej,
- c) korzystają z pełni praw publicznych oraz mają pełną zdolność do czynności prawnych,
- d) nie były karane za umyślne przestępstwo ścigane z oskarżenia publicznego lub przestępstwo skarbowe.

Zaproponowane wymogi odnoszące się do osób, które ukończyły wyższe studia prawnicze i uzyskały tytuł magistra, są spójne systemowo. Analogiczne rozwiązanie zostało przewidziane w art. 25 ust. 1 pkt 4 lit. b ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o radcach prawnych (Dz. U. z 2015 r. poz. 507) oraz w art. 66 ust. 1 pkt 4 lit. b ustawy z dnia 26 maja 1982 r. – Prawo o adwokaturze (Dz. U. z 2014 r. poz. 635, z późn. zm.)⁶⁾.

Osoba udzielająca nieodpłatnej pomocy prawnej będzie mogła odmówić udzielenia pomocy prawnej tylko z ważnych powodów; w takiej sytuacji poinformuje osobę uprawnioną o innych punktach nieodpłatnej pomocy prawnej na obszarze powiatu.

Na karcie pomocy prawnej będzie dokumentowany każdy przypadek udzielenia nieodpłatnej pomocy prawnej w zakresie danych dotyczących czasu trwania i formy nieodpłatnej pomocy prawnej oraz dziedziny prawa, której dotyczyła ta pomoc.

Ze względu na odstępianie od kreowania szczególnego organu weryfikującego uprawnienia do uzyskania nieodpłatnej pomocy prawnej system weryfikacji uprawnień określony w art. 3 opiera się na dokumentach wytworzonych przez inne organy lub oświadczeniu osoby uprawnionej. Mają one być składane przed uzyskaniem nieodpłatnej pomocy prawnej adwokatowi lub radcy prawnemu, którzy będą jej udzielać. Celem umożliwienia tym podmiotom stwierdzenia, czy o nieodpłatną pomoc prawną zwraca się rzeczywiście osoba uprawniona, wprowadzono upoważnienie do żądania okazania dokumentu stwierdzającego tożsamość osoby uprawnionej.

Zadanie polegające na udzielaniu nieodpłatnej pomocy prawnej będzie zadaniem zleconym z zakresu administracji rządowej realizowanym przez powiat. Zadanie to powiat będzie mógł wykonywać w porozumieniu z gminami (co ma być regułą) albo samodzielnie.

Art. 7 ust. 2 przewiduje, że na każdy powiat przypadać będzie liczba punktów nieodpłatnej pomocy prawnej odpowiadająca mnożnikowi służącemu ustaleniu wysokości dotacji przypadającej danemu powiatowi, o którym mowa w art. 28 ust. 4. Nie będzie to stać na przeszkodzie usytuowaniu punktu nieodpłatnej pomocy prawnej w jednym albo większej liczbie gminnych lub powiatowych lokali pozostających w zasobach gmin lub powiatów. W każdym punkcie nieodpłatnej pomocy prawnej ma ona być udzielana w przeciętnym wymiarze 5 dni w tygodniu przez co najmniej 4 godziny dziennie.

⁶⁾ Przedmiotem regulacji tych przepisów są przesłanki zwolnienia od obowiązku odbycia aplikacji zawodowej i złożenia egzaminu zawodowego przy ubieganiu się o wpis na listę adwokatów lub radców prawnych.

Z racji tego, że realizacja zadania w postaci udzielania nieodpłatnej pomocy prawnej zakłada współdziałanie powiatu z gminami położonymi na jego obszarze, art. 8 przewiduje, że powiat będzie mógł zawierać z nimi porozumienie. Projektowany przepis określa minimalne wymagania dla takiego porozumienia. W szczególności powinno ono określać:

- 1) gminne lub powiatowe lokale pozostające w zasobach własnych, w których będą usytuowane punkty nieodpłatnej pomocy prawnej;
- 2) harmonogram wskazujący dni i godziny, w których będzie udzielana nieodpłatna pomoc prawna;
- 3) zasady współpracy w zakresie zapewnienia warunków lokalowych adwokatom i radcom prawnym udzielającym nieodpłatnej pomocy prawnej.

Natomiast w przypadku samodzielnej realizacji tego zadania starosta określać będzie w szczególności:

- 1) powiatowe lokale pozostające w zasobach własnych, w których będą usytuowane punkty nieodpłatnej pomocy prawnej;
- 2) harmonogram wskazujący dni i godziny, w których będzie udzielana nieodpłatna pomoc prawna.

W celu ułatwienia osobom uprawnionym uzyskania dostępu do informacji o czasie i miejscu świadczenia nieodpłatnej pomocy prawnej na podstawie projektowanej ustawy na starostę nałożono obowiązek udostępniania tego rodzaju informacji w Biuletynie Informacji Publicznej.

Przedstawione rozwiązanie nie tworzy przy tym nowej konstrukcji prawnej. Wykorzystuje instytucję „porozumienia”, przewidzianą już w ustawach ustrojowych samorządu terytorialnego⁷⁾ przy wykonywaniu zadań przez jednostki samorządu terytorialnego. Rozwiązanie to ma zapewnić elastyczność systemu oraz umiejscowienie siatki punktów nieodpłatnej pomocy prawnej jak najbliżej osób uprawnionych, z poszanowaniem samorządności poszczególnych jednostek.

Aby zagwarantować osobom uprawnionym dostęp do adwokata lub radcy prawnego, powiat corocznie będzie zawierać porozumienie z okręgową radą adwokacką i radą okręgową izby radców prawnych w sprawie udzielania pomocy prawnej na obszarze powiatu, określające m.in.:

⁷⁾ Por. art. 4 ust. 5 i art. 5 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym (Dz. U. z 2013 r. poz. 595, z późn. zm.) oraz art. 8 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2013 r. poz. 594, z późn. zm.).

- 1) liczbę adwokatów i radców prawnych, którzy będą udzielać nieodpłatnej pomocy prawnej na obszarze powiatu, z uwzględnieniem potrzeby zapewnienia równomiernego udziału adwokatów i radców prawnych w wykonywaniu tego zadania;
- 2) zobowiązanie dziekanów okręgowej rady adwokackiej i rady okręgowej izby radców prawnych do imiennego wskazywania adwokatów i radców prawnych oraz ich zastępców, wyznaczonych do udzielania nieodpłatnej pomocy prawnej w ramach harmonogramu, o którym mowa w art. 8 ust. 1 pkt 2 i ust. 2 pkt 2;
- 3) zasady wynagradzania adwokatów i radców prawnych udzielających nieodpłatnej pomocy prawnej;
- 4) zasady wykorzystania urzędzeń technicznych w punkcie nieodpłatnej pomocy prawnej.

W przypadku niezawarcia takiego porozumienia do dnia 30 listopada roku poprzedzającego rok, którego ono by dotyczyło, starosta będzie przekazywał dziekanom informacje, o których mowa w art. 8 ust. 1 pkt 1 i 2 albo ust. 2. Na podstawie tych informacji dziekan okręgowej rady adwokackiej lub dziekan rady okręgowej izby radców prawnych wyznaczy adwokatów lub radców prawnych, którzy będą udzielać nieodpłatnej pomocy prawnej. Zaproponowane rozwiązanie jest akceptowane zarówno przez samorząd radcowski, jak i samorząd adwokacki. Z wyznaczonymi w tym trybie adwokatami lub radcami prawnymi starosta zawrze umowy, o których mowa w art. 10.

Tak skonstruowane rozwiązania realizacji zadania regulowanego projektowaną uwagą będą wykonywać jej cel, jakim jest zapewnienie realnego dostępu do nieodpłatnej pomocy prawnej osobom uprawnionym. Najpełniej będzie to odbywać się, jeżeli miejsce świadczenia usługi nie będzie znacznie oddalone od świadczeniobiorców.

Należy przy tym mieć na względzie, że w obecnie obowiązującym systemie prawa samorząd terytorialny, jako organ administracji publicznej, musi realizować nałożone na niego zadania publiczne zlecone na podstawie ustawy. Obowiązek taki odnosi się również do działających na podstawie ustaw samorządów zawodowych adwokatów i radców prawnych.

Zabezpieczenie wykonywania zadań zleconych z zakresu administracji rządowej przez jednostki samorządu terytorialnego stanowią regulacje umożliwiające prowadzenie kontroli w tym zakresie. Wskazać należy zwłaszcza na art. 28 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 23 stycznia 2009 r. o wojewodzie i administracji rządowej w województwie (Dz. U. Nr 31 poz. 206, z późn. zm.) czy art. 2 pkt 2 ustawy z dnia 15 lipca 2011 r. o kontroli w administracji rządowej (Dz. U. Nr 185 poz. 1092).

Zgodnie natomiast z przepisami art. 76 ust. 1 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym (Dz. U. z 2013 r. poz. 595, z późn. zm.) nadzór nad działalnością samorządu sprawuje Prezes Rady Ministrów oraz wojewoda, a w zakresie spraw finansowych regionalna izba obrachunkowa. Stosownie zaś do art. 3 ust. 2 ustawy z dnia 26 maja 1982 r. – Prawo o adwokaturze i art. 5 ust. 3 ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o radcach prawnych, Minister Sprawiedliwości sprawuje nadzór nad działalnością tych samorządów w zakresie i formach określonych ustawami.

Należy więc wskazać, że w przypadku nierealizowania zadań wymienione organy będą mogły wkraczać w działalność jednostek samorządu terytorialnego oraz samorządu zawodowego na ogólnych zasadach, stosując dostępne środki kontroli i nadzoru.

Z powyższym wiąże się nałożony na powiat obowiązek zawiadamiania wojewodów o każdym przypadku zawarcia porozumienia z właściwą okręgową radą adwokacką lub radą okręgowej izby radców prawnych. W przypadku niezawarcia takiego porozumienia przedmiotem tego obowiązku będzie poinformowanie o wyznaczeniu adwokatów lub radców prawnych na podstawie art. 9 ust. 2.

Wprowadzenie konstrukcji, której istotą jest wskazywanie adwokatów lub radców prawnych mających świadczyć nieodpłatną pomoc prawną przez właściwe organy samorządów zawodowych, odwołuje się do pozytywnych doświadczeń bazujących na istniejącym systemie wyznaczania pełnomocników z urzędu w postępowaniu cywilnym⁸⁾. Wykorzystanie analogicznego mechanizmu przyniesie wiele korzyści, z których przede wszystkim należy wymienić profesjonalizm – porady prawne będą udzielane przez podmioty zawodowo się tym trudniące oraz posiadające praktyczne doświadczenie w interpretowaniu i stosowaniu prawa.

Należy podkreślić, że zarówno adwokaci, jak i radcowie prawni, podlegają odpowiedzialności dyscyplinarnej za nienależyte wykonywanie zawodu – a zatem także za nienależyte udzielanie pomocy prawnej⁹⁾. Wobec obu grup pragmatyki zawodowe przewidują obowiązkowe posiadanie ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej¹⁰⁾. Kolejną rzeczą, wymagającą podkreślenia, jest ustawowo zagwarantowana tajemnica zawodowa adwokacka oraz

⁸⁾ Zgodnie z art. 117³ § 1 i § 2 Kodeksu postępowania cywilnego o wyznaczenie adwokata lub radcy prawnego sąd zwraca się do właściwej okręgowej rady adwokackiej lub rady okręgowej izby radców prawnych. Właściwa okręgowa rada adwokacka lub rada okręgowej izby radców prawnych wyznacza adwokata lub radcę prawnego niezwłocznie, nie później jednak niż w terminie dwóch tygodni, zawiadamiając o tym sąd. W zawiadomieniu właściwa okręgowa rada adwokacka lub rada okręgowej izby radców prawnych wskazuje imię i nazwisko wyznaczonego adwokata lub radcy prawnego oraz jego adres do doręczeń.

⁹⁾ Art. 80 ustawy z dnia 26 maja 1982 r. – Prawo o adwokaturze (Dz. U. z 2014 r. poz. 635, z późn. zm.) oraz art. 64 ust. 1 ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o radcach prawnych (Dz. U. z 2015 r. poz. 507).

¹⁰⁾ Art. 4 ust. 1 Prawa o adwokaturze oraz art. 6 ust. 1 ustawy o radcach prawnych.

radcowska¹¹⁾. Wszystko to gwarantuje wysoki poziom udzielonej pomocy, jak również skuteczne wyegzekwowanie odpowiedzialności za nienależyte udzielenie porady prawnej.

Należy przy tym wskazać, że Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej w art. 17 ust. 1 stanowi uprawnienie do tworzenia w drodze ustaw samorządów zawodowych, reprezentujących osoby wykonujące zawody zaufania publicznego i sprawujące pieczę nad należytym wykonywaniem tych zawodów w granicach interesu publicznego i dla jego ochrony.

Zgodnie z przytoczonym przepisem Konstytucji od decyzji ustawodawcy zależy nadanie w drodze ustawy danemu zawodowi statusu zawodu zaufania publicznego i wykreowanie samorządu tego zawodu. Tak więc to ustawodawca określa poszczególne, odrębne zawody zaufania publicznego oraz precyzuje zasady ich wykonywania. Przyznanie ustawodawcy w art. 17 ust. 1 Konstytucji prawa do swobodnej oceny potrzeby regulacji w drodze ustawy danego zawodu pozostawia ustawodawcy możliwość określenia zakresu regulacji danego zawodu. Utworzenie samorządu zawodowego prowadzi bowiem do przekazania w określonym zakresie wykonywania funkcji państwa samorządom, co nie oznacza wyzbycia się przez państwo domeny w zakresie tych spraw w sposób nieodwracalny¹²⁾.

Samorzady zawodowe utworzone na podstawie art. 17 Konstytucji wykonują więc przekazane im władztwo państwowe. Stąd na samorzady zawodowe adwokatów i radców prawnych zostanie nałożony obowiązek współdziałania z jednostkami samorządu terytorialnego w celu zapewnienia udzielania nieodpłatnej pomocy prawnej świadczonej oraz określenia zasad wyznaczania adwokatów i radców prawnych do udzielania nieodpłatnej pomocy prawnej i dokumentowania udzielonej nieodpłatnej pomocy prawnej.

Zgodnie z projektowanym art. 10 ust. 1 adwokat i radca prawny udzielać będą nieodpłatnej pomocy prawnej na rzecz osoby uprawnionej na podstawie umowy zawartej z powiatem.

W przepisie ust. 2 określono niezbędne postanowienia tej umowy, tj.:

- 1) wskazanie miejsca i czasu udzielania nieodpłatnej pomocy prawnej;
- 2) określenie wynagrodzenia za świadczenie nieodpłatnej pomocy prawnej;
- 3) określenie sposobu korzystania z lokalu, w którym będzie usytuowany punkt nieodpłatnej pomocy prawnej;
- 4) wskazanie niezbędnych urządzeń technicznych, w tym zapewniających dostęp do bazy aktów prawnych, umożliwiającą udzielanie nieodpłatnej pomocy prawnej;

¹¹⁾ Art. 6 ust. 1 Prawa o adwokaturze oraz art. 3 ust. 3 ustawy o radcach prawnych.

¹²⁾ Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 1 grudnia 2009 r., sygn. akt K 4/08 (Dz. U. z 2009 r. Nr 210, poz. 1628).

- 5) zasady zapewniania przez adwokata albo radcę prawnego świadczącego nieodpłatną pomoc prawną bazy aktów prawnych umożliwiającej udzielanie nieodpłatnej pomocy prawnej;
- 6) zasady zapewniania zastępstwa, w przypadku gdy adwokat lub radca prawny osobiście nie będzie on w stanie udzielać nieodpłatnej pomocy prawnej;
- 7) zasady jej rozwiązania.

Wykonywanie zadania polegającego na świadczeniu nieodpłatnej pomocy prawnej będzie monitorowane przez nałożenie na adwokatów i radców prawnych obowiązku dokumentowania na karcie nieodpłatnej pomocy prawnej każdego przypadku udzielenia pomocy, a także przez nałożenie na starostów obowiązku przekazywania Ministrowi Sprawiedliwości informacji o wykonaniu zadania polegającego na udzielaniu nieodpłatnej pomocy prawnej. Co istotne, dokumentacja ta odbierana będzie przez osoby świadczące nieodpłatną pomoc prawną i będzie przekazywana starostom, w sposób uniemożliwiający powiązanie karty nieodpłatnej pomocy prawnej z oświadczeniem osoby uprawnionej, tak aby zapewnić zgodność projektowanych rozwiązań z przepisami o ochronie danych osobowych. Zebrane w ten sposób dane pozwolą nie tylko dokonać oceny funkcjonowania systemu, lecz również podjąć działania mające na celu jego dostosowanie do potrzeb i oczekiwań społecznych, a także zmieniających się warunków społeczno-ekonomicznych.

Dokumentację tę oraz oświadczenia określone w art. 3 adwokat lub radca prawny będą przekazywać staroście do dnia dziesiątego każdego następnego miesiąca kalendarzowego w sposób uniemożliwiający powiązanie karty nieodpłatnej pomocy prawnej z oświadczeniem osoby uprawnionej. W celu umożliwienia kontroli prawidłowości realizacji zadania starosta będzie przechowywał oświadczenia osób uprawnionych przez trzy lata od daty ich sporządzenia. Starosta będzie również administratorem danych osobowych zawartych w tych oświadczeniach.

W celu wykorzystania dotychczasowego dorobku organizacji pozarządowych w art. 12 przewidziano, że powiat będzie powierzał prowadzenie połowy punktów nieodpłatnej pomocy prawnej na niego przypadających tego rodzaju organizacji, prowadzącej działalność pożytku publicznego. Organizacje te będą wyłaniane corocznie w otwartym konkursie ofert, o którym mowa w ustawie z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. z 2014 r. poz. 1118, 1138 i 1146).

Mając na względzie, iż przypadająca na część powiatów liczba punktów nieodpłatnej pomocy prawnej będzie nieparzysta, wprowadzono regułę, zgodnie z którą jeżeli na powiat przypada:

- 1) do 3 punktów nieodpłatnej pomocy prawnej – organizacji pozarządowej powierza się prowadzenie 1 punktu nieodpłatnej pomocy prawnej;
- 2) w pozostałych przypadkach, jeżeli wynik dzielenia liczby punktów przez dwa będzie stanowił liczbę niecałkowitą, będzie się ją zaokrąglać w górę do liczby całkowitej.

O powierzenie prowadzenia punktu nieodpłatnej pomocy prawnej będzie mogła ubiegać się organizacja pozarządowa prowadząca działalność pożytku publicznego w zakresie, o którym mowa w art. 4 ust. 1 pkt 1b ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, która spełni następujące warunki:

- będzie posiadać co najmniej dwuletnie doświadczenie w wykonywaniu zadań wiążących się z udzielaniem porad prawnych lub informacji prawnych;
- przedstawi zawarte umowy lub promesy ich zawarcia z osobami, które w myśl projektowanej regulacji będą uprawnione do udzielania nieodpłatnej pomocy prawnej;
- będzie dawać gwarancję należytego wykonania zadania, w szczególności przez złożenie pisemnego zobowiązania:
 - zapewnienia poufności w związku z udzieleniem nieodpłatnej pomocy prawnej i jej dokumentowaniem,
 - zapewnienia profesjonalnego i rzetelnego udzielania nieodpłatnej pomocy prawnej, w szczególności w sytuacji, gdy zachodzi konflikt interesów.

Organizacja pozarządowa, której zostanie powierzone zadanie udzielania nieodpłatnej pomocy prawnej, będzie mogła zadanie to realizować nie tylko przy pomocy adwokatów lub radców prawnych, lecz również przy pomocy osób wskazanych w art. 12 ust. 3. Stosownie do tego przepisu będą to:

- 1) doradcy podatkowi w zakresie prawa podatkowego z wyłączeniem spraw podatkowych związanych z prowadzeniem działalności gospodarczej oraz
- 2) osoby, które:
 - a) ukończyły wyższe studia prawnicze i uzyskała tytuł magistra lub zagraniczne studia prawnicze uznane w Rzeczypospolitej Polskiej,
 - b) posiadają co najmniej trzyletnie doświadczenie w wykonywaniu wymagających wiedzy prawniczej czynności bezpośrednio związanych ze świadczeniem pomocy prawnej,
 - c) korzystają z pełni praw publicznych oraz mają pełną zdolność do czynności prawnych,
 - d) nie były karane za umyślne przestępstwo ścigane z oskarżenia publicznego lub przestępstwo skarbowe.

Projekt przewiduje, że beneficjenci nieodpłatnej pomocy prawnej udzielanej przez osoby, o których mowa w art. 12 ust. 3 pkt 2, będą składać przed jej uzyskaniem oświadczenie, iż są świadomi, że pomocy tej nie udziela im adwokat, radca prawny albo doradca podatkowy. Wzór oświadczenia jest określony w załączniku nr 4 do projektu ustawy.

Projekt ustawy nakłada na starostę obowiązek kontroli wykonania umów z organizacjami pozarządowymi na zasadach określonych w ustawie o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie. W przypadku niezawarcia umów, o których mowa w art. 12 ust. 4 pkt 2 projektu ustawy, tj. umów z osobami, które miałyby udzielać nieodpłatnej pomocy prawnej, starosta nie zawiera umowy z organizacją albo rozwiązuje ją za dwutygodniowym wypowiedzeniem. W razie niespełnienia innych warunków starosta także może rozwiązać umowę za dwutygodniowym wypowiedzeniem.

O powierzenie nie będzie mogła ubiegać się organizacja pozarządowa, która w okresie dwóch lat poprzedzających przystąpienie do otwartego konkursu ofert nie rozliczy się z dotacji przyznanej na wykonanie zadania publicznego lub wykorzystwała dotację niezgodnie z celem jej przyznania. Projektuje się, że termin ten będzie biec od dnia rozliczenia się z dotacji i zwrotu nienależnych środków wraz z odsetkami. Ponadto o powierzenie nie będzie mogła ubiegać się organizacja, z którą starosta rozwiązał umowę z uwagi na jej wadliwe wykonywanie. Termin dwóch lat będzie biegł od dnia rozliczenia się z dotacji i zwrotu nienależnych środków wraz z odsetkami albo rozwiązania umowy.

Wybrana w powyższy sposób organizacja pozarządowa będzie zapewniać udzielanie nieodpłatnej pomocy prawnej na rzecz osoby uprawnionej na podstawie umowy zawartej z powiatem. Do tej umowy będzie stosować się art. 10 ust. 2 pkt 1 i 3–6, a realizacja zadania będzie następować na zasadach określonych w art. 7 ust. 2 i 3 oraz art. 11.

W sytuacji, gdy:

- 1) do dnia 30 listopada roku poprzedzającego rok, którego dotyczyłoby powierzenie realizacji zadania, o którym mowa w ust. 1, nie zostanie wyłoniona organizacja pozarządowa,
 - 2) starosta nie zawrze umowy z organizacją pozarządową albo rozwiąże umowę za wypowiedzeniem
- art. 9 ust. 2 stosuje się odpowiednio.

Starosta będzie przekazywał Ministrowi Sprawiedliwości oraz właściwemu wojewodzie, nie później niż do końca pierwszego kwartału roku następnego, informację o wykonaniu zadania polegającego na udzielaniu nieodpłatnej pomocy prawnej, zawierającą zbiorcze dane

o charakterze statystycznym dotyczące udzielonej nieodpłatnej pomocy prawnej na obszarze powiatu.

Rozwiązania dotyczące:

- 1) organizacji udzielania nieodpłatnej pomocy prawnej, w tym wymogi dotyczące lokalu, w którym będzie usytuowany punkt nieodpłatnej pomocy prawnej,
- 2) wzoru karty nieodpłatnej pomocy prawnej,
- 3) zakresu informacji, o której mowa w art. 13

– zostaną określone przez Ministra Sprawiedliwości w drodze rozporządzenia wykonawczego. Rozporządzenie to ma uwzględniać konieczność zapewnienia łatwego dostępu osób uprawnionych, w tym osób niepełnosprawnych, do adwokata lub radcy prawnego udzielającego nieodpłatnej pomocy prawnej, zachowania poufności przy udzielaniu nieodpłatnej pomocy prawnej oraz konieczności zapewnienia kompletności informacji o wykonaniu zadania.

Trzeci rozdział zawiera przepisy dotyczące nieodpłatnej informacji prawnej, która ma przysługiwać każdej osobie fizycznej, niezależnie od jej statusu materialnego. W projektowanym art. 16 definiuje się pojęcie „informacji prawnej”. W rozumieniu projektowanego przepisu będzie ona polegać na poinformowaniu o obowiązujących aktach normatywnych regulujących przedstawiony problem prawny lub o sposobach uzyskania pomocy w jego rozwiązaniu. Co istotne, udzielanie nieodpłatnej informacji prawnej nie będzie związane z obowiązkiem podawania danych osobowych przez beneficjenta.

Zapewnienie dostępu do tego rodzaju usługi ma umożliwić poszerzenie wiedzy i wzrost świadomości prawnej społeczeństwa. Ponadto informacja ta będzie umożliwiała uzyskanie wiadomości o miejscach, instytucjach lub organizacjach mogących udzielić odpowiedniej pomocy. Będzie to dawało możliwość skoordynowania na szczeblu województwa wszelkiego rodzaju poradnictwa świadczonego zarówno przez instytucje państwowe, samorządowe, jak również organizacje społeczne. Projektowana regulacja w tym zakresie ma koordynować dalszy dostęp do pomocy prawnej.

Omawiana informacja będzie udzielana w prowadzonym przez wojewodę wojewódzkim centrum informacji prawnej wyłącznie za pośrednictwem infolinii telefonicznej. Organizację i utrzymanie usługi telekomunikacyjnej w zakresie infolinii będzie zapewniał Minister Sprawiedliwości. Infolinia powinna spełniać następujące wymagania:

- 1) wykorzystywać numer niegeograficzny;

- 2) zapewniać odbieranie połączeń telefonicznych inicjowanych na obszarze danego województwa we właściwym wojewódzkim centrum informacji prawnej;
- 3) zapewniać ponoszenie kosztu zainicjowania połączenia telefonicznego z infolinią telefoniczną przez osobę inicjującą to połączenie;
- 4) zapewniać możliwość odbierania połączeń telefonicznych inicjowanych za pomocą dowolnej krajowej sieci telekomunikacyjnej;
- 5) zapewniać komunikaty głosowe czytelne dla inicjującego połączenie telefoniczne.

Realizację zadania polegającego na udzielaniu informacji prawnej w województwie wojewoda będzie powierzać organizacji pozarządowej wyłonionej w otwartym konkursie ofert, o którym mowa w ustawie z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie. Należy przy tym zaznaczyć, iż projektowana regulacja nie wyłącza złożenia oferty wspólnej przez kilka organizacji pozarządowych, co jest dopuszczalne w świetle rozwiązań powołanej ustawy. O powierzenie wykonywania zadania udzielania nieodpłatnej informacji prawnej będzie mogła ubiegać się organizacja pozarządowa, która łącznie spełni następujące warunki:

- 1) posiada co najmniej dwuletnie doświadczenie w wykonywaniu zadań wiążących się z udzielaniem porad prawnych lub informacji prawnych;
- 2) daje gwarancję należytego wykonania zadania, polegającego na udzielaniu informacji prawnej;
- 3) dysponuje możliwością obsługi infolinii telefonicznej przez osoby posiadające odpowiednie: wiedzę, umiejętności i doświadczenie, niezbędne do rzetelnego udzielenia informacji prawnej.

W aktualnym stanie prawnym organizacje pozarządowe nie mogą wykonywać zadań publicznych, w ramach działalności pożytku publicznego, w zakresie świadczenia usług prawniczych. Dlatego projektowana ustawa zawiera nowelizację ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, polegającą na dodaniu zadania – udzielania nieodpłatnej pomocy prawnej i nieodpłatnej informacji prawnej oraz zwiększania świadomości prawnej obywateli, do katalogu zadań publicznych. Umożliwi to współpracę w tej sferze organom administracji publicznej z organizacjami pozarządowymi na zasadach określonych w powołanej ustawie.

Z jednej strony pozwoli to wykorzystać potencjał i doświadczenie organizacji pozarządowych w udzielaniu informacji prawnej w warunkach lokalnych. Z drugiej strony zostanie stworzone narzędzie umożliwiające organizacjom społecznym dotarcie do wszystkich osób

potrzebujących informacji prawnej w rozumieniu projektowanej ustawy. Bez wątplenia w dzisiejszych czasach usługi telekomunikacyjne są na tyle powszechnie dostępne, że nie będą stanowić bariery w uzyskaniu rzetelnej informacji prawnej, a wprost przeciwnie – będą ułatwiać jej uzyskanie.

Na organizację pozarządową również zostanie nałożony obowiązek dokumentowania w karcie informacji prawnej każdego przypadku udzielenia informacji prawnej w zakresie liczby informacji udzielonych w danym dniu, czasu trwania oraz dziedziny prawa, której dotyczyła, oraz przekazania jej wojewodzie. Będzie on miał obowiązek przekazać Ministrowi Sprawiedliwości zbiorczą informację o wykonaniu zadania polegającego na udzielaniu informacji prawnej. Uzyskane w ten sposób dane pozwolą nie tylko dokonać oceny funkcjonowania systemu, lecz również zidentyfikować potrzeby podjęcia ewentualnych działań zmierzających do zaspokojenia zapotrzebowania na uzyskanie informacji prawnej.

Projekt przewiduje także rozwiązanie szczególne, na wypadek niewyłonienia organizacji pozarządowej w trybie art. 19 ust. 1. Jeżeli do dnia 31 lipca każdego roku poprzedzającego rok, którego dotyczyłoby to powierzenie, organizacja ta nie zostanie wyłoniona, to wojewoda będzie realizował zadanie we własnym zakresie. O niewyłonieniu organizacji pozarządowej w tak określonym trybie i terminie wojewoda będzie obowiązany poinformować Ministra Sprawiedliwości w terminie do dnia 5 sierpnia.

W rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości określone zostaną:

- 1) sposób i warunki udzielania informacji prawnej, w tym dzienny i tygodniowy wymiar czasu, w którym jest ona zapewniona;
- 2) wzór karty informacji prawnej;
- 3) zakres informacji, o której mowa w art. 21.

Wskazane rozporządzenie będzie musiało uwzględnić w swych regulacjach konieczność zapewnienia dogodnego dostępu do informacji prawnej, zachowania poufności przy udzielaniu informacji prawnej oraz konieczność zapewnienia kompletności informacji o wykonaniu zadania.

Czwarty rozdział dotyczy kształtowania świadomości prawnej społeczeństwa. Projektowany element edukacyjny ma stworzyć warunki do podnoszenia kultury prawnej społeczeństwa, która obok stanowienia i stosowania prawa jest ważnym czynnikiem kształtującym ład społeczny.

Zakłada się, że osoba o wysokiej świadomości i kulturze prawnej nie tylko będzie dochodziła ochrony swoich praw, lecz również nie będzie naruszała praw i wolności innych. Konsekwencją tego będzie zmniejszenie liczby sporów, a także większa skłonność do ich rozwiązywania w drodze polubownej.

Organy administracji publicznej powinny zatem realizować pozostające w ich właściwości zadania z zakresu edukacji prawnej społeczeństwa. W tym celu powinny podejmować działania edukacyjne zmierzające do zwiększenia świadomości prawnej społeczeństwa, dotyczące w szczególności upowszechnienia wiedzy o:

- 1) możliwościach dostępu do nieodpłatnej pomocy prawnej i informacji prawnej;
- 2) prawach i obowiązkach obywatelskich;
- 3) działalności krajowych i międzynarodowych organów ochrony prawnej;
- 4) mediacji oraz sposobach pozasądowego rozwiązywania sporów;
- 5) możliwościach udziału obywateli w konsultacjach publicznych oraz w procesie stanowienia prawa.

Rozpropagowanie omawianej wiedzy powinno nastąpić w sposób najbardziej dostępny i przyswajalny dla społeczeństwa. Zakłada się, że najbardziej efektywną formą osiągnięcia tego rodzaju celu będzie prowadzenie różnego rodzaju kampanii, akcji społecznych i podobnych działań. Dużym doświadczeniem na tym polu dysponują organizacje pożytku publicznego, które niejako z definicji powołane są do prowadzenia działalności społecznie użytecznej. Stąd przyjmuje się w projektowanym art. 23 ust. 2, że zadania będące przedmiotem omawianej problematyki mogą być realizowane również za pośrednictwem organizacji pożytku publicznego wyłonionych w trybie określonym w ustawie z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie. Pozwoli to wykorzystać ich wiedzę, dorobek i doświadczenie. Projektowany zapis nie wyklucza jednocześnie możliwości realizacji tych zadań w innym trybie przez innego rodzaju podmioty oraz umożliwi finansowanie realizacji zadań o tym charakterze.

Rozdział piąty zawiera regulacje dotyczące oceny wykonywania zadań z zakresu nieodpłatnej pomocy prawnej, nieodpłatnej informacji prawnej i edukacji prawnej społeczeństwa.

Na Ministra Sprawiedliwości nakłada się obowiązek dokonywania corocznej oceny wykonywania zadań z zakresu nieodpłatnej pomocy prawnej, nieodpłatnej informacji prawnej oraz edukacji prawnej społeczeństwa. Ocena tego rodzaju ma następować w terminie do dnia 30 czerwca roku następnego. O wynikach dokonanej oceny Minister Sprawiedliwości informuje Komisję Wspólną Rządu i Samorządu Terytorialnego. Rozwiązanie to ma

zapewniać monitorowanie funkcjonowania projektowanych instytucji i ewentualne ich dostosowywanie do zmieniających się warunków i potrzeb społecznych.

W ramach realizacji tego obowiązku Minister Sprawiedliwości będzie mógł powołać Radę Nieodpłatnej Pomocy Prawnej, Nieodpłatnej Informacji Prawnej i Edukacji Prawnej Społeczeństwa. Będzie ona organem opiniodawczo-doradczym Ministra Sprawiedliwości. Członków Rady będzie powoływał i odwoływał Minister Sprawiedliwości oraz będzie wskazywał jej przewodniczącego.

W przypadku powołania Rady do zakresu jej działania będą należały:

- analiza wykonywania zadań z zakresu nieodpłatnej pomocy prawnej, nieodpłatnej informacji prawnej oraz edukacji prawnej społeczeństwa;
- zgłaszanie propozycji w zakresie usprawnienia organizacji udzielania nieodpłatnej pomocy prawnej, nieodpłatnej informacji prawnej oraz edukacji prawnej społeczeństwa;
- opiniowanie projektów aktów prawnych w zakresie nieodpłatnej pomocy prawnej, nieodpłatnej informacji prawnej oraz edukacji prawnej społeczeństwa;
- wyrażanie opinii w innych sprawach z zakresu nieodpłatnej pomocy prawnej, nieodpłatnej informacji prawnej oraz edukacji prawnej społeczeństwa.

Proponuje się, aby Rada składała się z:

- dwóch przedstawicieli wybranych spośród kandydatów wskazanych przez stronę samorządową Komisji Wspólnej Rządu i Samorządu Terytorialnego;
- dwóch przedstawicieli wybranych spośród kandydatów zgłoszonych przez organizacje pozarządowe działające na rzecz dostępu obywateli do nieodpłatnej pomocy prawnej, nieodpłatnej informacji prawnej oraz edukacji prawnej społeczeństwa;
- po jednym przedstawicielu wskazanym przez Naczelną Radę Adwokacką i Krajową Radę Radców Prawnych;
- po jednym przedstawicielu ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego, ministra właściwego do spraw administracji publicznej i ministra właściwego do spraw finansów publicznych;
- czterech przedstawicieli Ministra Sprawiedliwości.

Za udział w pracach Rady wynagrodzenie nie będzie przysługiwać. Na wniosek członków Rady, zamieszkałych poza miejscem obrad Rady, będzie przyznawany zwrot kosztów podróży i zakwaterowania na zasadach określonych w przepisach dotyczących należności przysługujących pracownikowi zatrudnionemu w państwowej lub samorządowej jednostce budżetowej z tytułu podróży służbowej na terenie kraju.

Obsługę organizacyjno-techniczną Rady będzie zapewniło Ministerstwo Sprawiedliwości. Tryb działania określi Rada w drodze uchwały zatwierdzanej przez Ministra Sprawiedliwości.

W rozdziale szóstym reguluje się zagadnienia związane z zasadami finansowania nieodpłatnej pomocy prawnej i nieodpłatnej informacji prawnej.

Przewiduje się, że zadanie polegające na udzielaniu nieodpłatnej pomocy prawnej będzie finansowane z budżetu państwa w części – Budżety wojewodów przez udzielanie dotacji celowej powiatom. Z kolei zadanie związane z zapewnieniem informacji prawnej będzie finansowane z budżetu państwa w części – Budżety wojewodów przez udzielanie dotacji celowej organizacji pozarządowej wyłanianej corocznie w otwartym konkursie ofert. Koszty zadania w postaci organizacji usługi telekomunikacyjnej w zakresie infolinii ponosić będzie Minister Sprawiedliwości.

Należy podkreślić, że sposób finansowania nowych zadań publicznych, wprowadzanych przez ustawę, skonstruowano w postaci dwóch algorytmów, opartych na liczbie mieszkańców odpowiedniej jednostki podziału terytorialnego, oraz na kwocie bazowej. Jej wysokość corocznie określałby Minister Sprawiedliwości w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw budżetu, zgodnie z projektowanym art. 30 ust. 1.

Algorytm obliczenia dotacji na potrzeby sfinansowania nieodpłatnej pomocy prawnej został zawarty w projektowanym art. 28. Podstawę ustalenia jej wysokości stanowi kwota bazowa, której wysokość będzie określana corocznie przez Ministra Sprawiedliwości w porozumieniu z Ministrem Finansów. Kwota dotacji stanowi dwunastokrotność iloczynu kwoty bazowej i mnożnika. Mnożnik oblicza się w ten sposób, że liczbę mieszkańców powiatu, przyjętą według stanu na dzień 31 grudnia roku poprzedzającego rok budżetowy o dwa lata, ustaloną przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego, dzieli się przez 25 000, z zastrzeżeniem że nie może on być mniejszy niż 2 i większy niż 35. Mnożnik wyrażony liczbą niecałkowitą zaokrągla się w górę do liczby całkowitej, jeżeli końcówka jest równa lub wyższa niż 5, lub w dół, jeżeli końcówka jest niższa niż 5. Zakłada się, że dotacja będzie przeznaczana w 97% na wynagrodzenia z tytułu umów, o których mowa w art. 10, a w wypadku powierzenia zadania organizacji pozarządowej na rzecz tej organizacji oraz w 3% na pokrycie kosztów obsługi organizacyjno-technicznej zadania przez powiat.

Aby projektowana sieć pomocy prawnej była w stanie efektywnie zrealizować cel, w jakim została utworzona, przyjęto, że musi być oparta na co najmniej dwóch punktach pomocy prawnej w każdym powiecie (zadecydowało kryterium dostępności i bliskości obywatela oraz

obawa wystąpienia ewentualnego konfliktu interesów w przypadku funkcjonowania tylko jednego punktu w małym powiecie).

Zważywszy na bardzo duże dysproporcje w liczbie mieszkańców poszczególnych powiatów (trzy najmniejsze: powiat sejneński – 20 891 mieszkańców; powiat bieszczadzki – 22 204; powiat węgorszewski – 23 693; trzy największe: powiat m. Łódź – 711 332, powiat m. Kraków – 758 992, powiat m.st. Warszawa – 1 724 404), uznano, że w przypadku 20% najmniejszych powiatów dwa punkty pomocy w każdym z nich pozwolą efektywnie zapewnić dostęp do pomocy prawnej (stąd zapis, że mnożnik nie może być mniejszy niż 2).

Liczba ludności powiatu zamykającego listę 20% najmniejszych (powiat łaski) podzielona przez 2 zakładane punkty pomocy prawnej to 25 344 – w zaokrągleniu 25 tys. – którą to liczbę przyjęto jako podstawę obliczania mnożnika – a więc liczby punktów pomocy prawnej – w pozostałych powiatach.

Z kolei w przypadku największego powiatu (Warszawa), mając na względzie obecnie istniejącą sieć poradnictwa prawnego, zdecydowano ograniczyć liczbę punktów do 35.

Zakłada się, że kwota jednej dotacji w 97% będzie odpowiadać kosztowi ponoszonemu na wynagrodzenie adwokata lub radcy prawnego w przeciętnym wymiarze 5 dni w tygodniu przez co najmniej 4 godziny dziennie. W przypadku powierzenia prowadzenia punktu nieodpłatnej pomocy prawnej organizacji pozarządowej kwota ta będzie również wystarczająca na zapewnienie w tym samym przedziale czasowym świadczenia przez adwokata lub radcę prawnego nieodpłatnej pomocy prawnej w takim punkcie.

Natomiast algorytm obliczenia dotacji na potrzeby sfinansowania obsługi infolinii został zawarty w art. 29 projektu. Dotacja ta jest przeznaczona na pokrycie kosztów udzielania informacji prawnej w wojewódzkim centrum informacji prawnej przez organizację pozarządową.

Wysokość tej dotacji udzielanej na dany rok budżetowy obliczać się będzie w ten sposób, że na każdy 1 000 000 mieszkańców danego województwa, według liczby mieszkańców na dzień 31 grudnia roku poprzedzającego rok budżetowy o dwa lata, ustalonej przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego, przypada dwanaście stawek kwoty bazowej, o której mowa w art. 29 ust. 2, przy czym każdy kolejny rozpoczęty milion zaokrągla się:

- 1) w górę do pełnego miliona, jeżeli liczba mieszkańców przekracza 500 000;
- 2) w dół do pełnego miliona, jeżeli liczba mieszkańców wynosi do 500 000.

Jeżeli liczba mieszkańców danego województwa nie przekracza 2 000 000, wysokość dotacji wynosi 24 stawki kwoty bazowej.

Przyjęta na potrzeby określenia dotacji liczba mieszkańców, tj. 1 000 000, wynika z potrzeby zapewnienia równomiernego dostępu do infolinii poszczególnym województwom. Kluczowe znaczenie odgrywa więc najmniej ludne województwo, tj. opolskie, liczące nieco ponad 1 000 000 mieszkańców. To prowadziło do przyjęcia, że dotacja powinna być wyliczana na taką liczbę mieszkańców.

W przypadku, o którym mowa w art. 19 ust. 4 pkt 1, środki na finansowanie tego zadania będą przeznaczane na pokrycie kosztów udzielania informacji prawnej we własnym zakresie. Przepis art. 29 ust. 2 w takim przypadku stosować się będzie odpowiednio.

Projektowany art. 30 stanowi regułę budżetową określającą maksymalny limit wydatków budżetu państwa będący skutkiem finansowym wejścia w życie ustawy.

W związku z wprowadzaniem do polskiego porządku prawa systemem nieodpłatnej pomocy prawnej i informacji prawnej zaistniała konieczność nowelizacji poszczególnych ustaw, w celu dostosowania ich regulacji do tego systemu. Stąd w rozdziale siódmym przewiduje się nowelizacje odpowiednich ustaw.

W ustawie z dnia 26 maja 1982 r. – Prawo o adwokaturze (Dz. U. z 2014 r. poz. 635, z późn. zm.) oraz ustawie z dnia 6 lipca 1982 r. o radcach prawnych (Dz. U. z 2015 r. poz. 507) przewiduje się dodanie przepisów nakładających na samorząd zawodowy zadania polegającego na współdziałaniu z jednostkami samorządu terytorialnego w zapewnianiu udzielania nieodpłatnej pomocy prawnej oraz określenia zasad wyznaczania adwokatów i radców prawnych do udzielania nieodpłatnej pomocy prawnej i jej dokumentowania.

Natomiast w ustawie z dnia 4 września 1997 r. o działach administracji rządowej (Dz. U. z 2013 r. poz. 743, z późn. zm.) projektuje się rozszerzenie działu sprawiedliwość o nieodpłatną pomoc prawną i nieodpłatną informację prawną. W ustawie z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie planuje się w art. 4 w ust. 1 po pkt 1a dodać pkt 1b w brzmieniu: „1b) udzielania nieodpłatnej pomocy prawnej i nieodpłatnej informacji prawnej oraz zwiększania świadomości prawnej społeczeństwa;”.

Ze względu na to, że w obecnym porządku prawnym nie występują regulacje tworzące i regulujące działanie instytucji nieodpłatnej pomocy prawnej na etapie przedsądowym i powszechnej nieodpłatnej informacji prawnej, prawidłowe rozpoczęcie funkcjonowania

systemu przewidzianego projektowaną ustawą wymaga zamieszczenia w rozdziale 8 przepisów dostosowujących.

W przepisach tych przewiduje się m.in., że zorganizowanie nieodpłatnej pomocy prawnej i informacji prawnej będzie należeć do zakresu działania Ministra Sprawiedliwości oraz do innych organów administracji publicznej zgodnie z ich właściwością (projektowany art. 35); obok Ministra Sprawiedliwości organami tymi będą wojewoda oraz organy powiatu stosowanie do kompetencji przyznawanych projektowaną ustawą.

Uwzględniając datę wejścia w życie przepisów dotyczących udzielania nieodpłatnej pomocy prawnej, zasadne stało się wskazanie w art. 37 kwoty bazowej na 2016 r. Jej wysokość określono na 5150 zł. Powierzenie świadczenia nieodpłatnej pomocy prawnej adwokatom i radcom prawnym, czyli wysoko kwalifikowanym profesjonalistom wymagało przyjęcia odpowiedniej kwoty miesięcznego wynagrodzenia za świadczone usługi prawnicze. W założeniu powinno ono być porównywalne z wynagrodzeniem oferowanym przez państwo innym wysoko kwalifikowanym prawniczym grupom zawodowym. Jako punkt odniesienia przyjąć należało zatem wynagrodzenie prokuratora. Ta grupa zawodowa, tak jak adwokaci i radcowie prawni, aby móc wykonywać zawód, musi nie tylko ukończyć studia wyższe, lecz następnie odbyć wieloletnią aplikację zawodową oraz zdać egzamin państwowy. Aplikacja prawnicza przygotowuje do wykonywania zawodu, pozwala zdobyć niezbędne doświadczenie do praktycznego stosowania prawa. Egzamin zawodowy weryfikuje natomiast teoretyczne i praktyczne przygotowanie kandydata do wykonywania zawodu, eliminując jednostki nieposiadające wystarczającej wiedzy i umiejętności do samodzielnego stosowania prawa w praktyce.

Zgodnie z art. 61a ust. 1 i 2 oraz art. 62 ust. 1a ustawy z dnia 20 czerwca 1985 r. o prokuraturze (Dz. U. z 2011 r. Nr 270, poz. 1599, z późn. zm.) podstawę ustalenia wynagrodzenia zasadniczego prokuratora w danym roku stanowi przeciętne wynagrodzenie w drugim kwartale roku poprzedniego, ogłaszane w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej „Monitor Polski” przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego na podstawie art. 20 pkt 2 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. Jeżeli przeciętne wynagrodzenie jest niższe od przeciętnego wynagrodzenia ogłoszonego za drugi kwartał roku poprzedzającego – przyjmuje się podstawę ustalenia wynagrodzenia zasadniczego prokuratora w dotychczasowej wysokości. Wynagrodzenie zasadnicze prokuratora określa się w stawkach, których wysokość ustala się z zastosowaniem mnożników podstawy ustalenia wynagrodzenia zasadniczego. Stawki wynagrodzenia

zasadniczego na poszczególnych stanowiskach prokuratorskich oraz mnożniki, służące do ustalenia wysokości wynagrodzenia zasadniczego prokuratorów w poszczególnych stawkach, określa rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 2 kwietnia 2010 r. w sprawie wynagrodzenia zasadniczego prokuratorów oraz wysokości dodatków funkcyjnych przysługujących prokuratorom (Dz. U. z 2010 r. Nr 56, poz. 339).

Obecnie mnożnik ten dla stanowiska prokuratora prokuratury rejonowej w pierwszej stawce awansowej wynosi 2,05, a przeciętne wynagrodzenie, o którym mowa w przytoczonych przepisach, 3739,97 zł. W roku 2015 podstawowe wynagrodzenie prokuratora prokuratury rejonowej wynosi zatem 7666,93 zł.

Mając na względzie, że obciążenie obowiązkami prawników świadczących pomoc prawną w projektowanym systemie nie będzie odpowiadać obciążeniu prokuratora oraz, że minimalna gotowość do pracy takiego prawnika została określona na minimum 4 godziny dziennie przez pięć dni w tygodniu, proponowane wynagrodzenie powinno być więc odpowiednio niższe. Wynikiem tych rozważań jest przyjęcie, że wynagrodzenie to nie powinno więc przekraczać 2/3 wysokości podstawowego wynagrodzenia prokuratora prokuratury rejonowej w stawce pierwszej awansowej. Kwota 5000 zł spełnia wyżej opisane kryteria.

Uwzględniając, że zgodnie z przyjętymi rozwiązaniami na pokrycie kosztów obsługi organizacyjno-technicznej zadania przeznaczono 3% dotacji, całkowita wysokość kwoty bazowej przyjęta została na poziomie 5150 zł.

Określenie kwoty bazowej w pierwszym roku obowiązywania na poziomie ustawowym ma zagwarantować podmiotom wprowadzającym w życie projektowane rozwiązania informację na temat poziomu finansowania zadania. W kolejnych latach wysokość kwoty bazowej będzie ustalana w drodze rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw budżetu. Minister Sprawiedliwości, wydając to rozporządzenie, obowiązany będzie mieć na względzie limity wydatków, o których mowa w art. 30 ust. 2, co będzie wyrazem uwzględnienia sytuacji budżetu państwa, jak również potrzebę zapewnienia właściwej organizacji systemu pomocy i informacji prawnej.

Na następne lata przyjęto natomiast założenie, że wysokość kwoty bazowej będzie mogła być maksymalnie podwyższona o wskaźnik inflacji, który określono w oparciu o „Wytyczne dotyczące wskaźników makroekonomicznych będących podstawą oszacowania skutków finansowych projektowanych ustaw”, o których mowa w art. 50a ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (Dz. U. z 2013 r. poz. 885, z późn. zm.). Projektodawca

przyjął takie rozwiązanie, ponieważ w dokumencie „Wieloletni plan finansowy państwa na lata 2014–2017” zatwierdzonym przez Radę Ministrów i zawierającym „Program konwergencji – aktualizacja 2014” (kwiecień 2014) przyjęto, że w części związanej z kosztami pracy w okresie prognozy – nominalny fundusz wynagrodzeń podsektora rządowego i ubezpieczeń społecznych nie zmieni się w stosunku do 2013 r. – do 2016 r.

Przepisy ustawy będą miały zastosowanie po raz pierwszy do opracowania projektu ustawy budżetowej i projektów uchwał budżetowych na rok 2016. Wybór organizacji pozarządowej udzielającej nieodpłatnej pomocy prawnej ma nastąpić do dnia 15 grudnia 2015 r., a nieodpłatnej informacji prawnej do dnia 31 lipca 2016 r.

Ponadto zakłada się, że Minister Sprawiedliwości dokona oceny funkcjonowania systemu w roku 2017 w terminie do dnia 30 czerwca 2018 r. w zakresie udzielania nieodpłatnej pomocy prawnej i nieodpłatnej informacji prawnej przez organizacje pozarządowe.

Przewiduje się, że ustawa wejdzie w życie z dniem 1 stycznia 2016 r., z wyłączeniem przepisów regulujących informację prawną udzielaną za pośrednictwem infolinii, które wejdą w życie z dniem 1 stycznia 2017 r. oraz przepisów niezbędnych do zorganizowania systemu nieodpłatnej pomocy prawnej, które wejdą w życie z dniem 31 sierpnia 2015 r.

Przedmiot projektowanej regulacji nie jest objęty zakresem prawa Unii Europejskiej.

Zgodnie z art. 5 ustawy z dnia 7 lipca 2005 r. o działalności lobbingskiej w procesie stanowienia prawa (Dz. U. Nr 169, poz. 1414, z późn. zm.) projekt ustawy został zamieszczony w Biuletynie Informacji Publicznej Rządowego Centrum Legislacji. Żaden podmiot nie zgłosił zainteresowania pracami nad projektem ustawy.

Projekt nie zawiera przepisów technicznych, a zatem nie podlega notyfikacji zgodnie z trybem przewidzianym w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 23 grudnia 2002 r. w sprawie sposobu funkcjonowania krajowego systemu notyfikacji norm i aktów prawnych (Dz. U. Nr 239, poz. 2039 oraz z 2004 r. Nr 65, poz. 597).

<p>Nazwa projektu Projekt ustawy o nieodpłatnej pomocy prawnej i nieodpłatnej informacji prawnej oraz edukacji prawnej społeczeństwa</p> <p>Ministerstwo wiodące i ministerstwa współpracujące Ministerstwo Sprawiedliwości</p> <p>Osoba odpowiedzialna za projekt w randze Ministra, Sekretarza Stanu lub Podsekretarza Stanu Sekretarz Stanu Jerzy Kozdroń</p> <p>Kontakt do opiekuna merytorycznego projektu Specjalista, Katarzyna Świątek, tel. 22 52-12-447 e-mail katarzyna.swiatek@ms.gov.pl</p>	<p>Data sporządzenia 10 kwietnia 2015 r.</p> <p>Źródło: Exposé Premiera</p> <p>Nr w wykazie prac UA50</p>
--	--

OCENA SKUTKÓW REGULACJI

1. Jaki problem jest rozwiązywany?

1. Niedostateczna świadomość prawna obywateli oraz nierozwinięta szeroko rozumiana kultura prawna

Problem niskiej świadomości prawnej przykładowo ilustrują statystyki Rzecznika Praw Obywatelskich: „W okresie objętym informacją [2013 r.] zostało rozpatrzonych 42 430 spraw, z których (...). W 19 803 sprawach wnioskodawców pouczono o przysługujących im środkach działania [47%], (...). Duża liczba spraw, w których udzielono wnioskodawcom informacji o przysługujących im środkach działania wskazuje na niski stan świadomości prawnej. Jednocześnie świadczy o tym, że w dalszym ciągu nie funkcjonuje powszechny system pomocy prawnej i informacji prawnej.”¹³

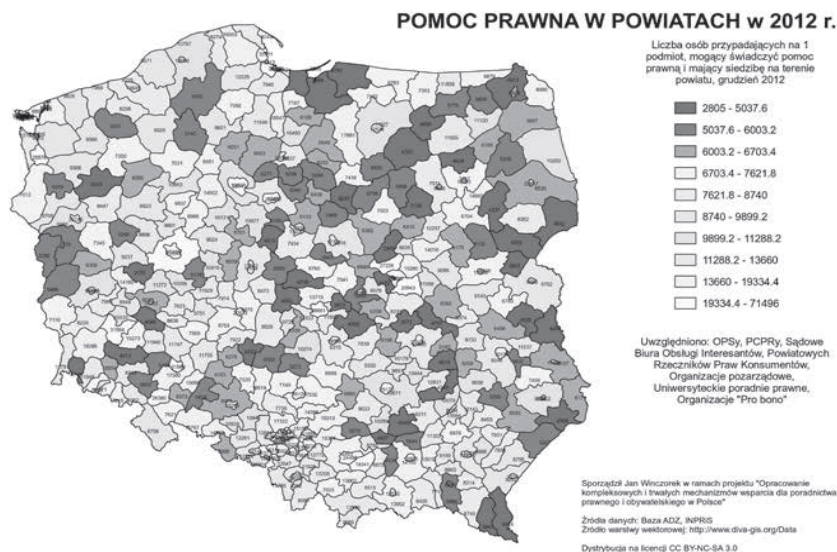
2. Niepełna ochrona na etapie przedsądowym interesów prawnych osób najbardziej potrzebujących

Autorzy raportu „Korzystający i niekorzystający z poradnictwa prawnego i obywatelskiego” (Instytut Spraw Publicznych, Warszawa 2012) wyodrębnili dwa główne typy beneficjentów pomocy prawnej: „nieśmiałyłch petentów” (osoby znajdujące się w bardzo trudnej, niekiedy nawet dramatycznej sytuacji nie tylko materialnej, ale także osobistej – w ich wypadku występował nie jeden problem prawny, ale cały splot problemów, połączonych i wzajemnie się warunkujących) i „świadomych klientów” (osoby traktujące pomoc jako mniej lub bardziej należną usługę, mające wyższe wymagania). Wydaje się, że to właśnie pierwsza z grup (tj. zwłaszcza osoby wykluczone lub zagrożone wykluczeniem społecznym) wymaga priorytetowego wsparcia, gdyż druga jest obecnie w stanie skorzystać z pomocy prawnej świadczonej m.in. przez instytucje publiczne lub organizacje pozarządowe.

3. Różnice regionalne w dostępności pomocy prawnej

Co do zasady, szeroko rozumiane porady prawne są w Polsce najłatwiej dostępne w wielkich miastach niż w terenach mniej zaludnionych (por. rys. 1).

Rys. 1 Liczba osób przypadających na jeden podmiot mogący udzielać porad prawnych i mający siedzibę na terenie powiatu w 2012 r. (uwzględniono podmioty pozarządowe oraz niektóre podmioty publiczne: sądowe biura obsługi interesantów, powiatowych rzeczników konsumentów oraz ośrodki pomocy społecznej i powiatowe centra pomocy rodzinie)

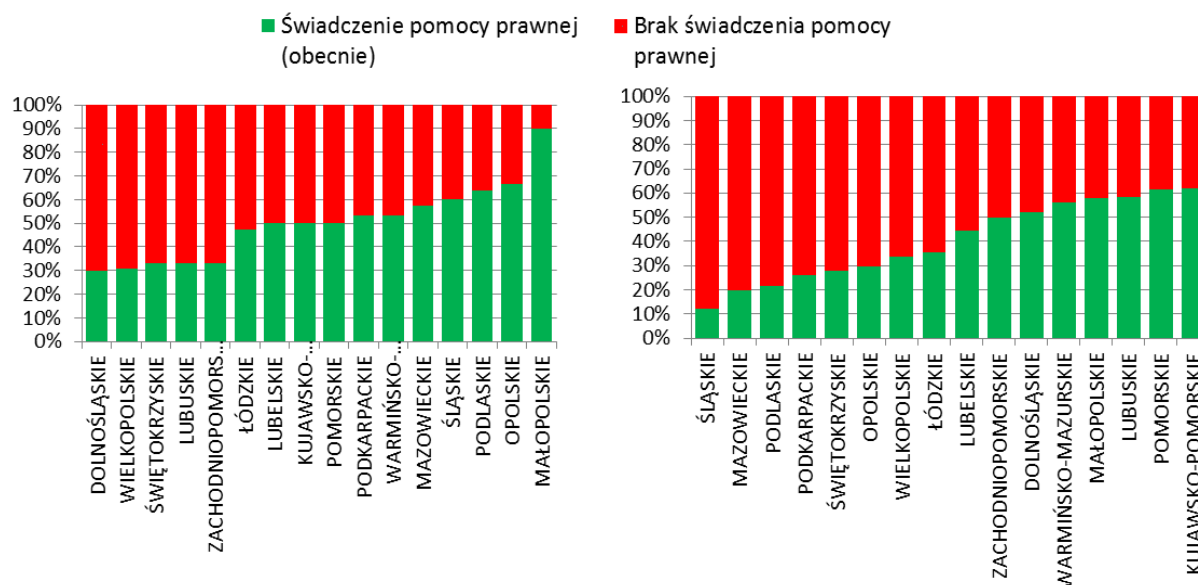

Źródło: Instytut Prawa i Społeczeństwa, „Poradnictwo Prawne obywatelskie – system, koszty, innowacje”, 2014.

¹³ „Informacja o działalności Rzecznika Praw Obywatelskich w 2013 roku” (Druk Sejmowy 2274, str. 6–7).

Z uwagi na fakt, że projektowany system opiera się, co do zasady, na pomocy prawnej świadczonej przez adwokatów i radców prawnych, ten segment rynku został poddany szczegółowej analizie. Z ankiety przeprowadzonej przez Ministerstwo Sprawiedliwości również wynika zróżnicowana dostępność pomocy prawnej świadczonej przez adwokatów i radców prawnych na szczeblu powiatów i gmin (por. rys. 2).

Rys. 2 Odsetek powiatów (lewy panel) i gmin (prawy panel), w których adwokaci i radcowie prawni – udzielają nieodpłatnej pomocy prawnej

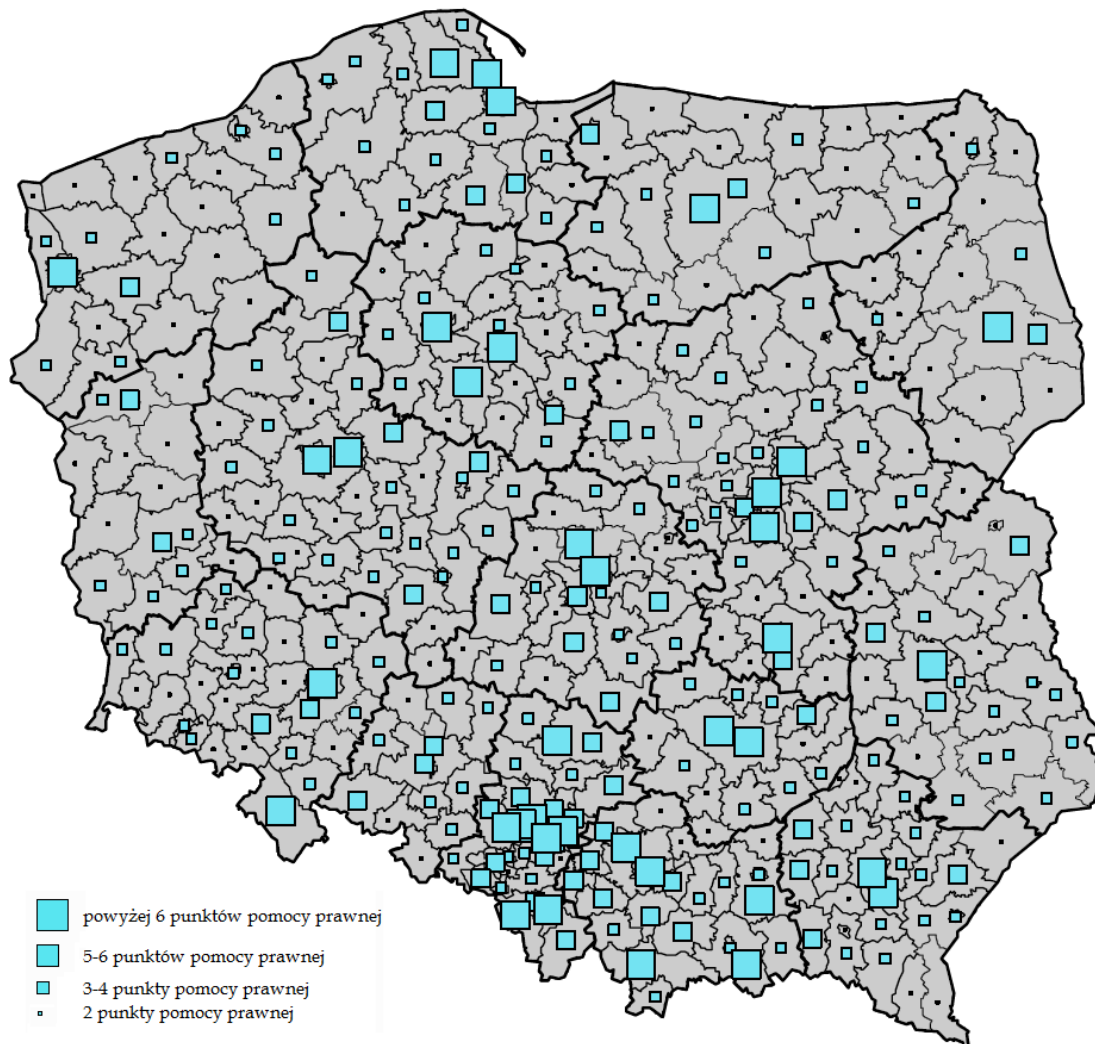
Źródło: Badanie ankietowe wszystkich gmin i powiatów Ministerstwa Sprawiedliwości, 2014, odsetek odpowiedzi w skali kraju dla powiatów wynosił 58% (na szczeblu województw min 16% max 100%) zaś dla gmin 67% (na szczeblu województw min 38% max 97%)

2. Rekomendowane rozwiązanie, w tym planowane narzędzia interwencji, i oczekiwany efekt

Działanie legislacyjne, zakładające wykreowanie nowej usługi publicznej polegającej na zapewnianiu szczególnie potrzebującym obywatelom dostępu do pomocy prawnej, powszechnego dostępu do informacji prawnej (za pomocą infolinii) oraz podejmowanie działań edukacyjnych zmierzających do zwiększenia świadomości prawnej. Projektowane systemowe narzędzie będzie składało się z dwóch uzupełniających się komponentów:

1. Zapewniania obywatelom **nieodpłatnej pomocy prawnej na etapie przedsądowym**. W tym zakresie zaangażowane będą jednostki samorządu terytorialnego, prawnicze samorządy zawodowe, a także wojewodowie i organizacje pozarządowe. Rolą samorządu terytorialnego będzie ustalenie kwestii organizacyjnych związanych z dystrybuowaniem tej usługi publicznej (starosta jako organ koordynujący pomoc w powiecie). Z kolei prawnicze samorządy zawodowe będą wyłaniały radców prawnych i adwokatów zapewniających obywatelom nieodpłatną pomoc prawną. Ponadto projektowane regulacje umożliwią starostom powiatowym powierzenie prowadzenia nie więcej niż połowy punktów nieodpłatnej pomocy prawnej – przypadających na dany powiat – organizacjom pozarządowym, prowadzącym działalność pożytku publicznego, wyłonionym w drodze konkursu (maksymalną dopuszczalną liczbę punktów, których prowadzenie będzie można powierzyć NGO – w rozbiciu na poszczególne powiaty – prezentuje załącznik 2 do OSR).
2. Zapewniania **nieodpłatnej informacji prawnej**. W tym przypadku koordynatorem wykonywania zadania publicznego będzie wojewoda. Będzie on wyłaniał organizacje pozarządowe, które – za pomocą infolinii – będą zapewniały obywatelom nieodpłatną informację o obowiązującym prawie.

Rys. 3 Mapa projektowanej sieci punktów, w których będzie udzielana nieodpłatna pomoc prawna (liczba punktów w poszczególnych powiatach) – szczegółowe dane zaprezentowano w załączniku 2 do OSR

Efektorem regulacji będzie stworzenie możliwości uzyskania porady prawnej udzielanej, co do zasady, przez adwokata lub radcę prawnego dla osób, których obecnie nie stać na skorzystanie z dostępnych komercyjnie porad prawnych na etapie przedsądowym (także, poprzez zwiększenie świadomości społecznej osób, które obecnie nie szukałyby pomocy profesjonalnego prawnika), a także zwiększenie świadomości prawnej obywateli. Działania podjęte w ramach ustawy skutkować powinny zwiększeniem liczby osób korzystających z porad prawnych w skali roku oraz liczby udzielanych porad.

3. Jak problem został rozwiązany w innych krajach, w szczególności krajach członkowskich OECD/UE?

Na podstawie analizy systemów pomocy prawnej obowiązujących w wybranych państwach, których omówienie zostało dołączone do testu regulacyjnego, jest uprawniona następująca konkluzja:

- Co do zasady w systemach tych uczestniczą dwie grupy świadczeniodawców: profesjonaliści – adwokaci i radcowie prawni oraz organizacje pozarządowe. Porady prawne odnoszące się do zindywidualizowanych stanów faktycznych udzielane są, co do zasady, przez podmioty profesjonalnie trudniące się usługami prawniczymi. Natomiast organizacje pozarządowe, o ile są włączone do systemu, wykonują funkcje informacyjne oraz zadania edukacyjne
- Istnieją różne modele organizacji i finansowania nieodpłatnej pomocy prawnej, jak np. finansowanie poprzez ubezpieczenia ochrony prawnej (np. w Szwecji, Norwegii, Niemczech), współfinansowanie przez beneficjentów (np. w Niemczech, Francji). W każdym z wybranych krajów zostało to uregulowane odmiennie w zależności od możliwości finansowych, uwarunkowań lokalnych i tradycji prawnych.

Szczegółowe badania prawno-porównawcze prezentuje załącznik 1 do OSR.

4. Podmioty, na które oddziałuje projekt			
Grupa	Wielkość	Źródło danych	Oddziaływanie
Potencjalni klienci bezpłatnej pomocy prawnej (<i>definicja osoby uprawnionej została zawarta w art. 3 projektu</i>)	Liczba <u>świadczeniobiorców pomocy społecznej</u> wynosiła w 2013 r. 1,988 mln osób.	GUS (2013)	Stworzenie dostępu do bezpłatnej pomocy prawnej świadczonej, co do zasady, przez adwokata lub radcę prawnego w pomieszczeniach udostępnionych przez gminy lub powiaty – łącznie w 1524 punktach na terenie całego kraju (minimum 2 w każdym powiecie).
	Liczbę beneficjentów pomocy społecznej (świadczeniobiorcy i członkowie ich rodzin) oszacowano na 3,111 mln.		
	Liczbę rodzin wielodzietnych uprawnionych do otrzymania <u>Karty Dużej Rodziny</u> oszacowano na 626,8 tys. rodzin z 3 i więcej dzieci do 24 r.ż. na utrzymaniu, (3,4 mln osób, w tym 1,2 mln rodziców).	GUS-NSP 2011	
	Liczbę kombatantów i osób, które były represjonowane oszacowano na 160 tys.	Dane przedstawione w uzasadnieniu projektu UD9	
	Liczbę osób posiadających legitymację weterana i legitymację weterana poszkodowanego oszacowano na 11 tys.	Dane MON na koniec listopada 2014 r.	
	Liczba osób powyżej 75 roku życia w 2013 r. wynosiła 2,630 mln.	GUS (2013)	
Adwokaci i radcowie prawni (wykonujący zawód)	13 485 adwokatów i 27 706 radców prawnych	Dane MS	Stworzenie 1524 miejsc, w których świadczone będą nieodpłatne porady prawne (z czego w 781 z nich porad będą mogli udzielać wyłącznie adwokaci i radcowie prawni), ok. 1,6 mln roboczogodzin bezpłatnej pomocy prawnej w skali całego kraju.

Doradcy podatkowi	Ok. 9000 osób	Dane Ministerstwa Finansów	Możliwość udzielania nieodpłatnej pomocy prawnej w punktach, których prowadzenie starosta powierzy organizacji pozarządowej prowadzącej działalność pożytku publicznego (maksymalna dopuszczalna liczba punktów, które będą mogły prowadzić NGO – w rozbiciu na poszczególne powiaty – została wskazana w załączniku 2 do OSR).
Magistrowie prawa posiadający trzyletnie doświadczenie w wykonywaniu wymagających wiedzy prawniczej czynności bezpośrednio związanych ze świadczeniem pomocy prawnej przez adwokata lub radcę prawnego, korzystający z pełni praw publicznych i nie karani za umyślne przestępstwo ścigane z oskarżenia publicznego lub przestępstwo skarbowe			<p>Możliwość udzielania nieodpłatnej pomocy prawnej w punktach, których prowadzenie starosta powierzy organizacji pozarządowej prowadzącej działalność pożytku publicznego (maksymalna dopuszczalna liczba punktów, które będą mogły prowadzić NGO – w rozbiciu na poszczególne powiaty – została wskazana w załączniku 2 do OSR).</p> <p>NGO będzie jednak zobowiązana do przedstawienia umów ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej z tytułu wykonywania powierzonego zadania z minimalną sumą gwarancyjną w odniesieniu do jednego zdarzenia, którego skutki są objęte umową, nie niższą niż w przypadku adwokatów i radców prawnych (równowartość 50 000 Euro).</p>
Wojewodowie	16	Akty normatywne	Organizacja (udostępnienie pomieszczenia) i prowadzenie (pokrycie kosztów ich eksploatacji), wojewódzkiego centrum informacji prawnej, w którym organizacje pozarządowe – wyłonione w konkursie zorganizowanym przez wojewodę – będą udzielały informacji prawnej.
Starostowie powiatowi	380	Akty normatywne	Wykonywanie zadania polegającego na udzielaniu nieodpłatnej pomocy prawnej, w szczególności: – pokrycie kosztów eksploatacyjnych związanych

			<p>z dostosowaniem i bieżącym użytkowaniem pomieszczeń, w których zostaną zlokalizowane punkty pomocy prawnej, instalacja tablic (samodzielnie lub w porozumieniu z gminami);</p> <ul style="list-style-type: none"> – obsługa umów i porozumień (porozumienie z ORA i OIRP, umowa z adwokatem/radcą lub NGO, porozumienie z gminą w sprawie udostępnienia pomieszczeń); – obsługa konkursów w celu wyłonienia organizacji pozarządowej prowadzącej działalność pożytku publicznego, której powierzone zostanie prowadzenie punktów nieodpłatnej pomocy prawnej; – archiwizacja (3 lata) oświadczeń służących wykazaniu prawa do nieodpłatnej pomocy prawnej; – obsługa informacji statystycznej (kart pomocy prawnej) w sposób zapewniający ich anonimowość. <p>Ponadto ustawa wprowadza możliwość powierzenia w drodze konkursu – organizowanego przez starostę – nie więcej niż połowy punktów nieodpłatnej pomocy prawnej przypadających na dany powiat organizacji pozarządowej prowadzącej działalność pożytku publicznego (maksymalną dopuszczalną liczbę punktów, których prowadzenie będzie można powierzyć NGO – w rozbiciu na poszczególne powiaty – prezentuje załącznik 2 do OSR).</p>
Gminy, które na podstawie porozumień ze starostami udostępnią (w ramach posiadanych zasobów) pomieszczenia, w których będą usytuowane punkty nieodpłatnej pomocy prawnej	2479 gmin	Akty normatywne	Udostępnienie (na podstawie porozumienia) pomieszczeń pozostających w ramach posiadanych zasobów na potrzeby punktu pomocy prawnej (patrz dodatkowe informacje w pkt 7 – liczba gmin deklarujących gotowość udostępnienia pomieszczeń)

Organizacje pozarządowe prowadzące działalność pożytku publicznego wyłonione w konkursach – prowadzonych przez starostów – na udzielanie nieodpłatnej pomocy prawnej	Ok. 300 organizacji pozarządowych świadczących usługi poradnictwa prawnego	Na podstawie badania przeprowadzonego w ramach projektu „ <i>Opracowanie kompleksowych i trwałych mechanizmów wsparcia dla poradnictwa prawnego i obywatelskiego w Polsce</i> ” przez Instytut Spraw Publicznych w 2012 r.	Prowadzenie wskazanych przez starostę punktów nieodpłatnej pomocy prawnej (maksymalna dopuszczalna liczba punktów, które będą mogły prowadzić NGO – w rozbiciu na poszczególne powiaty – została wskazana w załączniku 2 do OSR)
Organizacje pozarządowe wyłonione w konkursach na prowadzenie infolinii	Zagadnieniami związanymi z upowszechnianiem i ochroną praw człowieka oraz swobód obywatelskich zajmowało się ok. 6 tys. organizacji pozarządowych (w tym poradami prawnymi – ok. 300 organizacji)	bazy.ngo.pl; Na podstawie badania przeprowadzonego w ramach projektu „ <i>Opracowanie kompleksowych i trwałych mechanizmów wsparcia dla poradnictwa prawnego i obywatelskiego w Polsce</i> ” przez Instytut Spraw Publicznych w 2012 r.	Pozyskanie infolinii jako nowego kanału udzielania informacji o obowiązującym stanie prawnym oraz sposobach uzyskania pomocy prawnej.
Istniejący usługodawcy niepubliczni, organizacje pozarządowe	Ok. 300 organizacji pozarządowych	Na podstawie badania przeprowadzonego w ramach projektu „ <i>Opracowanie kompleksowych i trwałych mechanizmów wsparcia dla poradnictwa prawnego i obywatelskiego w Polsce</i> ” przez Instytut Spraw Publicznych w 2012 r.	W zależności od decyzji samorządów dotyczących wstrzymania albo kontynuacji dotychczasowych programów finansowania pomocy prawnej projekt może oddziaływać na grupę co najmniej 14% organizacji (ok. 42 podmiotów), dla których środki samorządowe są głównym źródłem finansowania. Należy jednak wskazać, że zgodnie z art. 2 projektu nie zwalnia on organów administracji publicznej od wykonywania określonych w ustawach zadań w zakresie poradnictwa prawnego.
Rada Nieodpłatnej Pomocy Prawnej, Nieodpłatnej Informacji Prawnej i Edukacji Prawnej Społeczeństwa			Możliwość utworzenia organu doradczego przy Ministrze Sprawiedliwości w składzie 12 członków, odpowiedzialnego za m.in. analizę funkcjonowania nieodpłatnej pomocy prawnej, nieodpłatnej informacji prawnej oraz edukacji prawnej społeczeństwa, Członkom rady nie będzie przysługiwało wynagrodzenie.

5. Informacje na temat zakresu, czasu trwania i podsumowanie wyników konsultacji

- 1) organizacjom pozarządowym, w tym Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka, Fundacji Centrum Praw Kobiet, Fundacji im. Stefana Batorego, Fundacji Uniwersyteckich Poradni Prawnych, Instytutowi Spraw Publicznych, Stowarzyszeniu Interwencji Prawnej, Polskiemu Stowarzyszeniu Edukacji Prawnej, Fundacji „Pomoc Kobietom i Dzieciom” i Fundacji Academia Iuris;
 - 2) samorządom zawodowym – Naczelnej Radzie Adwokackiej i Krajowej Radzie Radców Prawnych;
 - 3) Krajowej Radzie Sądownictwa;
 - 4) Komisji Wspólnej Rządu i Samorządu Terytorialnego;
 - 5) organizacjom skupiającym jednostki samorządu terytorialnego, w tym Unii Metropolii Polskich, Związkwowi Gmin Wiejskich Rzeczypospolitej Polskiej, Związkwowi Powiatów Polskich oraz Związkwowi Województw RP.
- Nie zostały uwzględnione uwagi dotyczące uregulowania w projekcie tzw. „porady obywatelskiej”, ponieważ wykraczają poza zakres przedmiotowy regulacji.

W toku konsultacji pojawiły się także liczne głosy wskazujące, że przy zakładanej sieci poradnictwa prawnego opartej o 1524 punkty nieodpłatnej pomocy prawnej, zakres podmiotowy projektu (świadczeniobiorcy pomocy społecznej) jest zbyt wąski. Podkreślano, że ze względu na swoją specyfikę, grupa ta nie wygeneruje oczekiwanego popytu (stanowisko to poparło MPiPS). Przyjmując przedstawioną argumentację, projektodawca w kolejnych wersjach systematycznie poszerzał krąg beneficjentów nieodpłatnej pomocy prawnej, obejmując rodziny wielodzietne, a następnie także kombatanów, weteranów i osoby powyżej 75 roku życia. Podkreślano również, że projektowany system ma charakter rozwojowy – co ma szczególne znaczenie wobec planowanych corocznych ewaluacji jego funkcjonowania (art. 24) umożliwiających, w miarę możliwości, dalsze poszerzanie dostępu do nieodpłatnej pomocy prawnej.

Szczegółowe omówienie wszystkich uwag zarówno uwzględnionych, jak i nieuwzględnionych, zgłoszonych w ramach konsultacji publicznych i opiniowania wraz ze stanowiskiem wnioskodawcy, znajduje się w zestawieniu uwag, stanowiącym załącznik do Raportu z konsultacji.

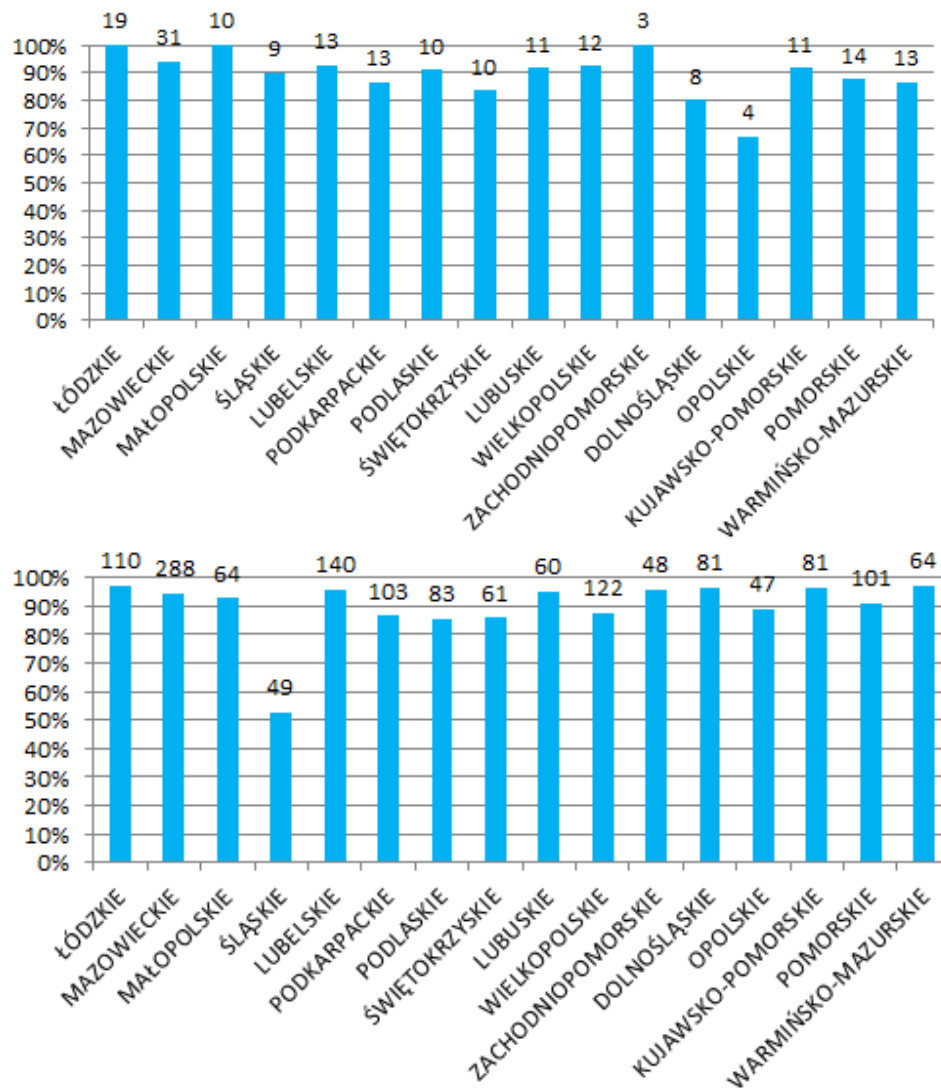
6. Wpływ na sektor finansów publicznych

(ceny bieżące)	Skutki w okresie 10 lat od wejścia w życie zmian [mln zł]											
	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Łącznie (0–10)
Dochody ogółem	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
budżet państwa	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
JST												
pozostałe jednostki (oddzielnie)												
Wydatki ogółem	0	94,2	99,4	101,9	104,3	106,8	109,4	112,0	114,5	117,1	119,8	1 079,4
budżet państwa												
<i>koszty zapewnienia infolinii*</i> <i>[część 37 „Sprawiedliwość”]:</i>	0	0	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	5,4
– dotacje celowe z budżetów wojewodów dla powiatów, na świadczenie bezpłatnej pomocy prawnej (<u>rozbicie na województwa – patrz zał. 2</u>)	0	94,2	96,2	98,6	100,9	103,4	105,8	108,4	110,9	113,4	116,0	1 047,8
– prowadzenie wojewódzkiego centrum informacji prawnej (finansowane z budżetów wojewodów) <u>rozbicie na</u>	0	0	2,7	2,7	2,8	2,8	2,9	3,0	3,1	3,1	3,2	26,3

województwa – patrz zał. 2												
JST												
Saldo ogółem	0	-94,2	-99,4	-101,9	-104,3	-106,8	-109,4	-112,0	-114,5	-117,1	-119,8	-1 079,4
budżet państwa	0	-94,2	-99,4	-101,9	-104,3	-106,8	-109,4	-112,0	-114,5	-117,1	-119,8	-1 079,4
JST												
pozostałe jednostki (oddzielnie)												
Źródła finansowania	<p>Świadczenie bezpłatnej pomocy prawnej będzie finansowane z budżetów wojewodów przez udzielanie dotacji celowej powiatom (planowane jest utworzenie w ramach działu 755 Wymiar Sprawiedliwości nowego rozdziału prawdopodobnie 75515 poprzez zmianę przepisów rozporządzenia Ministra Finansów z dnia 2 marca 2010 r. w sprawie szczegółowej klasyfikacji dochodów, wydatków, przychodów i rozchodów oraz środków pochodzących ze źródeł zagranicznych (Dz. U. z 2014 r. poz. 1053 ze zm.).</p> <p>Prowadzenie wojewódzkiego centrum informacji prawnej (wchodzące w skład urzędu wojewódzkiego) będzie finansowane z budżetów wojewodów (planowane jest utworzenie w ramach działu 755 Wymiar Sprawiedliwości nowego rozdziału prawdopodobnie 75515 poprzez zmianę przepisów rozporządzenia Ministra Finansów z dnia 2 marca 2010 r. w sprawie szczegółowej klasyfikacji dochodów, wydatków, przychodów i rozchodów oraz środków pochodzących ze źródeł zagranicznych (Dz. U. z 2014 r. poz. 1053 ze zm.).</p> <p>Koszty organizacji usługi telekomunikacyjnej w zakresie infolinii wraz z usługami towarzyszącymi zostaną pokryte z budżetu państwa, w części 37 „Sprawiedliwość” w ramach zabezpieczonych środków.</p> <p>Projektowane przepisy nie wprowadzają zmian w dotychczasowych zasadach finansowania działań z zakresu edukacji prawnej, w szczególności poprzez środki bezzwrotne pochodzące ze źródeł zagranicznych (fundusze europejskie, Norweski Mechanizm Finansowy) oraz Fundusz Inicjatyw Obywatelskich.</p> <p>*– W przypadku powołania RNPPNiPiEPS, koszty organizacyjno-techniczne związane z jej funkcjonowaniem zostaną pokryte z budżetu państwa, w części 37 „Sprawiedliwość”. W świetle faktu, że powołanie rady nie jest obligatoryjne, odstąpiono od ich wskazywania w tabeli powyżej.</p>											
Dodatkowe informacje, w tym wskazanie źródeł danych i przyjętych do obliczeń założeń	<p>Szczegółowe obliczenia na poziomie powiatów i województw wraz z opisem użytych danych zostały zaprezentowane w załączniku 2 do OSR.</p> <p>Za rok „0” przyjęto 2015, za rok „1” 2016 itd. Prezentowane wyliczenia opierają się na danych GUS o liczbie ludności w poszczególnych powiatach (Bank Danych Lokalnych) oraz algorytmach zapisanych w art. 28 ust. 3 i 4 oraz art. 29 ust. 2 przedmiotowego projektu. Koszty zapewnienia infolinii zostały oszacowane przez Departament Informatyzacji i Rejestrów Sądowych Ministerstwa Sprawiedliwości.</p> <p>Nie jest możliwe precyzyjne oszacowanie kosztów organizacyjno-technicznych ewentualnego funkcjonowania RNPPNiPiEPS – nieznana jest bowiem liczba członków zamieszkałych poza Warszawą ani częstotliwość spotkań Rady. Opierając się na danych dot. funkcjonowania innych organów pomocniczych Prezesa Rady Ministrów przedstawiono szacunek ok. 100 000 zł rocznie (budżet „Rady Bezpieczeństwa Imprez Sportowych”). W świetle faktu, że powołanie rady nie jest obligatoryjne, odstąpiono od ich wskazywania w tabeli powyżej.</p>											

W przypadku zadania polegającego na świadczeniu bezpłatnej pomocy prawnej, przyjęto zgodnie z brzmieniem art. 28 ust. 1 koszty obsługi organizacyjno-technicznej na poziomie 3% kwoty bazowej (a więc 1854 zł rocznie). Kwota ta obejmuje zadania wyszczególnione w pkt 4 OSR (w tym pokrycie kosztów eksploatacji pomieszczeń, w których będą funkcjonować punkty nieodpłatnej pomocy prawnej). Pomieszczenie, w którym będzie mieścił się punkt nieodpłatnej pomocy prawnej, starosta będzie mógł zorganizować w ramach posiadanych przez siebie zasobów lub na podstawie porozumienia z gminami – w ramach zasobów gminy (patrz pkt 4 OSR). Na podstawie ankiety przeprowadzonej przez Ministerstwo Sprawiedliwości na szczeblu powiatów i gmin należy oczekiwać, że zorganizowanie pomieszczeń nie będzie problematyczne i nie pociągnie za sobą dodatkowych kosztów.

Rys. 3 Odsetek powiatów (górny panel) oraz gmin (dolny panel) deklarujących zgodę na udostępnienie pomieszczeń, w których będzie świadczona pomoc prawna [liczby nad słupkami oznaczają liczbę powiatów i gmin, które zadeklarowały zgodę]*

*– uwzględniono jedynie jednostki, które wypełniły ankietę.

7. Wpływ na konkurencyjność gospodarki i przedsiębiorczość, w tym funkcjonowanie przedsiębiorców oraz na rodziny, obywateli i gospodarstwa domowe

		Skutki						
Czas w latach od wejścia w życie zmian		0	1	2	3	5	10	Łącznie (0–10)
W ujęciu pieniężnym (w mln zł,	duże przedsiębiorstwa							
	sektor mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw							

ceny stałe z ... r.)	rodzina, obywatele oraz gospodarstwa domowe (dodaj/usuń)							
W ujęciu niepieniężnym	Kancelarie adwokackie i radcowskie	Projektowane zmiany wpłyną na funkcjonowanie kancelarii adwokackich i radcowskich, gdyż przewiduje się wprowadzenie nowej usługi publicznej wymagającej rocznie, w skali kraju, świadczenia ok. 1,6 mln godzin bezpłatnej pomocy prawnej. Obecnie zawody te wykonuje ok. 41 tys. osób. Poradnictwo prawne będzie płatne (dla państwa koszt udzielenia porady prawnej wynosić będzie ok. 63 zł za godzinę), co ma zrekompensować utracony czas pracy w kancelarii.						
	sektor mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw	Projektowane zmiany nie wpłyną na sytuację podmiotów gospodarczych, gdyż projektowane rozwiązania dotyczą wyłącznie osób fizycznych.						
	Rodzina (posiadacze Karty Dużej Rodziny), obywatele oraz gospodarstwa domowe (dodaj/usuń)	Umożliwienie dostępu do bezpłatnego poradnictwa prawnego i bezpłatnych informacji prawnych. Należy oczekiwać, że niemal 20% wszystkich problemów składających się na popyt na pomoc prawną, będzie dotyczyło prawa rodzinnego (patrz szacunki w opracowaniu „System nieodpłatnego poradnictwa prawnego ...”, str. 21).						
Niemierzalne	(dodaj/usuń)							
	(dodaj/usuń)							

Dodatkowe informacje, w tym wskazanie źródeł danych i przyjętych do obliczeń założeń

8. Zmiana obciążeń regulacyjnych (w tym obowiązków informacyjnych) wynikających z projektu

nie dotyczy

Wprowadzane są obciążenia poza bezwzględnie wymaganymi przez UE (szczegóły w odwróconej tabeli zgodności).

tak
 nie
 nie dotyczy

zmniejszenie liczby dokumentów
 zmniejszenie liczby procedur
 skrócenie czasu na załatwienie sprawy
 inne:

zwiększenie liczby dokumentów
 zwiększenie liczby procedur
 wydłużenie czasu na załatwienie sprawy
 inne:

Wprowadzane obciążenia są przystosowane do ich elektroniczności.

tak
 nie
 nie dotyczy

Komentarz: Projektowana regulacja nie nakłada obciążeń regulacyjnych (skorzystanie z bezpłatnej pomocy prawnej jest prawem obywatela). Procedura przyznawania pomocy prawnej i informacji prawnej zostanie tak skonstruowana, aby w jak największym stopniu odformalizować załatwianie spraw przez obywateli. W szczególności nie powstanie nowa struktura organizacyjna w zakresie udzielania nieopłatnej pomocy prawnej. Procedury związane z realizowaniem usługi publicznej będą wpisywały się w już istniejące rozwiązania dotyczące pomocy społecznej. Na uczestników systemu zostaną jednak nałożone pewne obowiązki, w szczególności: na beneficjentów – wykazania prawa do nieodpłatnej pomocy prawnej poprzez przedstawienie odpowiedniego dokumentu lub oświadczenia, na osoby udzielające porad prawnych – obowiązek wypełnienia karty pomocy prawnej, na starostów obsługa informacji statystycznej itd.

9. Wpływ na rynek pracy

Projektowane rozwiązania przyczynią się do rozszerzenia rynku usług prawniczych o ok. 1,6 mln godzin pomocy prawnej rocznie, koszt dla państwa udzielenia porady prawnej wynosić będzie ok. 63 zł za godzinę (podnoszonym co roku z uwzględnieniem oczekiwanej inflacji). Pomoc prawną będą mogli świadczyć, co do zasady, adwokaci i radcowie prawni.

Jedynie w punktach, których prowadzenie starosta powierzy organizacji pozarządowej prowadzącej działalność pożytku publicznego (maksymalna dopuszczalna liczba punktów, które będą mogły prowadzić NGO – w rozbiciu na poszczególne powiaty – została wskazana w załączniku 2 do OSR), możliwe będzie udzielanie nieodpłatnej pomocy prawnej przez doradcę podatkowego lub magistrza prawa, posiadającego trzyletnie doświadczenie w wykonywaniu

wymagających wiedzy prawniczej czynności bezpośrednio związanych ze świadczeniem pomocy prawnej przez adwokata lub radcę prawnego, korzystającego z pełni praw publicznych i niekaranego za umyślne przestępstwo ścigane z oskarżenia publicznego lub przestępstwo skarbowe. W przypadku udzielania nieodpłatnej pomocy prawnej przez magistra prawa, NGO będzie zobowiązana do przedstawienia umów ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej z tytułu wykonywania powierzonego zadania z minimalną sumą gwarancyjną w odniesieniu do jednego zdarzenia, którego skutki są objęte umową, nie niższą niż w przypadku adwokatów i radców prawnych (równowartość 50 000 Euro).

10. Wpływ na pozostałe obszary

☐ środowisko naturalne	☐ demografia	☐ informatyzacja
☒ sytuacja i rozwój regionalny	☐ mienie państwowe	☐ zdrowie
☐ inne:		

Omówienie wpływu	Projekt przewiduje realizację zadań świadczenia nieodpłatnej pomocy prawnej oraz informacji prawnej przez JST. Szczegółowe informacje prezentuje załącznik 2.
------------------	---

11. Planowane wykonanie przepisów aktu prawnego

Wykonanie przepisów aktu normatywnego będzie przebiegało w dwóch etapach. Dostęp do bezpłatnej pomocy prawnej zostanie zapewniony od dnia 1 stycznia 2016 r., zaś dostęp do bezpłatnej informacji prawnej (wymagający uruchomienia infolinii) od dnia 1 stycznia 2017 r.

12. W jaki sposób i kiedy nastąpi ewaluacja efektów projektu oraz jakie mierniki zostaną zastosowane?

Na podstawie art. 24 planowana jest coroczna, szczegółowa ewaluacja funkcjonowania projektowanych rozwiązań zarówno w wymiarze finansowym (sprawozdawczość budżetowa), jak i społecznym (analiza popytu na poradnictwo prawne oraz kategorii problemów z jakimi zwracają się beneficjenci bezpłatnej pomocy prawnej – sprawozdawczość na podstawie projektowanych przepisów ustawy).

Miernikami projektu będą: liczba udzielonych porad prawnych na rok, w odniesieniu do przepustowości systemu.

13. Załączniki (istotne dokumenty źródłowe, badania, analizy itp.)

1. Korzystający i niekorzystający z poradnictwa prawnego i obywatelskiego. Raport cząstkowy – <http://isp.org.pl/uploads/filemanager/pliki/poradnictwo/RaportISPBeneficjencifinal16.04.13.pdf>
2. System nieodpłatnego poradnictwa prawnego i obywatelskiego w Polsce Propozycje rozwiązań modelowych i założeń polityki państwa – http://www.ppio.eu/do_pobrania/dokumenty/system-nieodplatnego-ppio-w-polsce.pdf
3. Zielona Księga - Dostęp do nieodpłatnej pozasądowej pomocy prawnej <http://www.prezydent.pl/aktualnosci/wydarzenia/art,2906,prezydent-za-systemem-bezplatnej-pomocy-prawnej-dla-najubozszych.html>
4. Badanie poradnictwa prawnego i obywatelskiego w Polsce. Wybrane wyniki, wnioski i rekomendacje http://www.ppio.eu/do_pobrania/dokumenty/Broszura_PPiO_ISP.pdf

Załącznik 1 – Informacja dotycząca funkcjonowania systemów pomocy prawnej w wybranych państwach

Załącznik 2 – Arkusz kalkulacyjny prezentujący szczegółowe wyliczenia na szczeblu powiatów i województw

Załączniki
do ustawy
z dnia
(Dz. U. poz.)

Załącznik nr 1

WZÓR

Oświadczenie osoby uprawnionej, o którym mowa w art. 3 ust. 3 pkt 6 ustawy z dnia ... o nieodpłatnej pomocy prawnej, nieodpłatnej informacji prawnej oraz edukacji prawnej społeczeństwa (Dz. U. poz. ...)

Ja, niżej podpisany (-na), (imię, nazwisko, adres),
PESEL¹⁾, oświadczam, że jestem uprawniony (-na) do
uzyskania nieodpłatnej pomocy prawnej z uwagi na wystąpienie:²⁾

- klęski żywiołowej,
- katastrofy naturalnej,
- awarii technicznej

w wyniku której:³⁾

- znalazłem (-am) się w sytuacji zagrożenia,
- poniosłem (-am) straty.

Jednocześnie oświadczam, że jestem świadomy (-ma) odpowiedzialności karnej za złożenie
fałszywego oświadczenia.

.....
(data i podpis osoby uprawnionej)

¹⁾ W przypadku braku numeru PESEL – numer paszportu albo innego dokumentu stwierdzającego tożsamość.

²⁾ Zaznaczyć właściwe.

³⁾ Zaznaczyć właściwe.

WZÓR

Oświadczenie osoby uprawnionej, o którym mowa w art. 3 ust. 4 ustawy z dnia ... o nieodpłatnej pomocy prawnej, nieodpłatnej informacji prawnej oraz edukacji prawnej społeczeństwa (Dz. U. poz. ...)

Ja, nizej podpisany (-na), (imię, nazwisko, adres zamieszkania)
....., PESEL¹⁾ oświadczam,
że w okresie 12 miesięcy poprzedzających złożenie niniejszego oświadczenia nie wydano
wobec mnie ostatecznej decyzji o zwrocie nienależnie pobranego świadczenia z pomocy
społecznej.
Jednocześnie oświadczam, że jestem świadomy (-ma) odpowiedzialności karnej za złożenie
fałszywego oświadczenia.

.....
(data i podpis osoby uprawnionej)

¹⁾ W przypadku braku numeru PESEL – numer paszportu albo innego dokumentu stwierdzającego tożsamość.
04/39rch

WZÓR

Oświadczenie osoby uprawnionej, o którym mowa w art. 3 ust. 5 ustawy z dnia ... o nieodpłatnej pomocy prawnej, nieodpłatnej informacji prawnej oraz edukacji prawnej społeczeństwa (Dz. U. poz. ...)

Ja, niżej podpisany (-na), (imię, nazwisko, adres),
PESEL¹⁾, oświadczam, że z uwagi na:²⁾

świadczenie z pomocy społecznej przyznane na podstawie ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej w okresie 12 miesięcy poprzedzających zwrócenie się o udzielenie nieodpłatnej pomocy prawnej,

posiadanie ważnej Karty Dużej Rodziny, o której mowa w ustawie z dnia 5 grudnia 2014 r. o Karcie Dużej Rodziny,

posiadanie decyzji lub zaświadczenia, o których mowa w art. 22 ustawy z dnia 24 stycznia 1991 r. o kombatanach oraz niektórych osobach będących ofiarami represji wojennych i okresu powojennego,

posiadanie ważnej legitymacji weterana albo legitymacji weterana poszkodowanego, o której mowa w art. 9 ust. 1 ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 r. o weteranach działań poza granicami państwa,

ukończenie 75. roku życia

jestem uprawniony (-na) do uzyskania nieodpłatnej pomocy prawnej, jednakże z uwagi na sytuację kryzysową lub zdarzenie losowe nie jestem w stanie przedłożyć dokumentów, o których mowa w art. 3 ust. 3 pkt 1–5 ustawy z dnia ... o nieodpłatnej pomocy prawnej, nieodpłatnej informacji prawnej oraz edukacji prawnej społeczeństwa.

Jednocześnie oświadczam, że jestem świadomy (-ma) odpowiedzialności karnej za złożenie fałszywego oświadczenia.

.....
(data i podpis osoby uprawnionej)

¹⁾ W przypadku braku numeru PESEL – numer paszportu albo innego dokumentu stwierdzającego tożsamość.

²⁾ Zaznaczyć właściwe.

WZÓR

Oświadczenie osoby uprawnionej, o którym mowa w art. 12 ust. 4 ustawy z dnia ... o nieodpłatnej pomocy prawnej, nieodpłatnej informacji prawnej oraz edukacji prawnej społeczeństwa (Dz. U. poz. ...)

Ja, niżej podpisany (-na) (imię, nazwisko, adres),
PESEL¹⁾, przyjmuję do wiadomości, że nieodpłatna
pomoc prawna udzielana jest przez osobę, która:

- 1) ukończyła wyższe studia prawnicze i uzyskała tytuł magistra prawa lub zagraniczne studia prawnicze uznane w Rzeczypospolitej Polskiej,
- 2) posiada co najmniej trzyletnie doświadczenie w wykonywaniu wymagających wiedzy prawniczej czynności bezpośrednio związanych ze świadczeniem pomocy prawnej,
- 3) korzysta z pełni praw publicznych oraz ma pełną zdolność do czynności prawnych,
- 4) nie była karana za umyślne przestępstwo ścigane z oskarżenia publicznego lub przestępstwo skarbowe

a nie przez adwokata, radcę prawnego albo doradcę podatkowego.

Oświadczam, że zostałem poinformowany, że jakakolwiek odpowiedzialność
odszkodowawcza osoby udzielającej mi nieodpłatnej pomocy prawnej jest wyłączona,
z wyjątkiem przypadku wyrządzenia szkody z winy umyślnej.

Przyjmuję do wiadomości, że osoba udzielająca mi nieodpłatnej pomocy prawnej nie jest
zobowiązana do zachowania tajemnicy, w rozumieniu art. 180 § 2 ustawy z dnia 6 czerwca
1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. Nr 89, poz. 555, z późn. zm.).

Oświadczam, że zostałem poinformowany, że złożenie powyższego oświadczenia jest
dobrowolne.

Zapoznałem/am się z treścią powyższego oświadczenia i wyrażam zgodę na udzielenie mi
nieodpłatnej pomocy prawnej zgodnie z powyższymi warunkami.

.....
(data i podpis osoby uprawnionej)

¹⁾ W przypadku braku numeru PESEL – numer paszportu albo innego dokumentu stwierdzającego tożsamość.